

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки, обліку і оподаткування

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Подлужна Н.О.

(підпис)

(ініціали, прізвище)

“ _____ ” _____ 2020 р.

Випускна кваліфікаційна робота

магістра

на тему: «Формування торговельної політики України»

Виконав: студент 2 курсу, групи МЕМ-19

Спеціальність 051 Економіка

Голованьов Микита Сергійович

(підпис)

Керівник: д.е.н., доц., проф. кафедри ЕОО Ягельська К. Ю.

(підпис)

Рецензент: к.е.н., доц., доц. каф. УФЕБ Мирошніченко Г.Б.

(підпис)

*Засвідчую, що у цій дипломній роботі немає
запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.*

Студент _____
(підпис)

Покровськ – 2020

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки, обліку і оподаткування

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 051 Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

_____ Подлужна Н.О.

“ ____ ” _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Голованьов Микита Сергійович

Голованьов М.С.

Тема кваліфікаційної роботи «Формування торговельної політики України», керівник кваліфікаційної роботи: д.е.н., доцент Ягельська К.Ю. затверджені наказом № _____ від «__» _____ 20__ р.

Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 07.12.2020 року.

Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: офіційні дані державної служби статистики, статистичні дані з інтернет-ресурсів, статутні документи ДП ВК «Краснолиманська», річна фінансова звітність за 2017-2019 рр.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки:

1. Теоретичні аспекти формування торговельної політики країни
2. Сучасний стан та проблеми торговельної політики
3. Удосконалення механізму реалізації торговельної політики

Перелік графічного матеріалу: підходи до міжнародної торгівлі, методи міжнародної торгівлі, динаміка основних показників торгівлі, формування експортного потенціалу.

Консультанти розділів кваліфікаційної роботи:

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1. Теоретичні аспекти формування торгової політики	Ягельська К.Ю., проф. кафедри ЕОО	01.09.2020	23.10.2020
Розділ 2. Сучасний стан та проблеми торговельної політики	Ягельська К.Ю., проф. кафедри ЕОО	23.10.2020	06.11.2020
Розділ 3. Удосконалення механізму реалізації торговельної політики	Ягельська К.Ю., проф. кафедри ЕОО	06.11.2020	27.11.2020

7. Дата видачі завдання: 01.09.2020

Керівник Ягельська К.Ю. _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання Голованьов М.С. _____
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Найменування етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні аспекти формування торгової політики	01.10.2020-23.10.2020	
2	Сучасний стан та проблеми торговельної політики	23.10.2020-6.11.2020	
3	Удосконалення механізму реалізації торговельної політики	06.11.2020-27.11.2020	
4	Висновки, список використаних джерел, додатки	27.11.2020-04.12.2020	

Студент

Голованьов М. С.

Керівник кваліфікаційної роботи

Ягельська К.Ю.

АНОТАЦІЯ

Голованьов М.С. Формування торговельної політики України / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 051 «Економіка». – ДВНЗ ДонНТУ, Покровськ, 2020.

У роботі розкрито сутність, принципи і значення торговельної політики в системі міжнародних економічних відносин. Визначено види та інструменти торговельної політики. Досліджено систему державних органів у сфері торговельної політики, з'ясовано інтереси сторін та правові норми регулювання торговельної діяльності.

Досліджено сучасний стан торговельної політики України. Проаналізовано структуру міжнародних торговельних відносин та зовнішньої торгівлі України. Розглянуто сучасні тенденції розвитку світового ринку товарів. Проаналізовано експортний потенціал вугільної промисловості, виявлено проблему міжнародної торгівлі твердим і мінеральним паливом, у тому числі вугіллям. Проаналізовано імпорт та експорт вугілля різних марок. Розглянуто динаміку структури експорту. Узагальнено результати аналізу динаміки структури експорту України на фоні світових тенденцій. Визначено проблеми реалізації експортного потенціалу України в умовах глобалізації.

Розглянуто комплекс внутрішніх і зовнішніх факторів, вплив валюти на український експорт, а також виокремлено основні проблеми на сучасному етапі розвитку. Виявлено домінуючі проблеми в області фінансової допомоги експорту. Визначено перспективні напрями торгівлі в структурі вітчизняного експорту. Надано пропозиції щодо вдосконалення торговельної політики, зокрема для адаптації торговельної політики України до сучасних умов СОТ та щодо політики сприяння розвитку українського експорту.

Ключові слова: експорт, експортний потенціал, торговельна політика, глобальна торгова система, механізм, адаптація.

Список публікацій здобувача:

Голованьов М.С. Перспективи введення безлюдних шахт. *Молодіжна наука у контексті суспільно-економічного розвитку країни: матеріали науково-практичної конференції* (22.11.2019). Черкаси: СУЕМ. 76 с.

SUMMARY

Holovaney N. S. Formation of trade policy of Ukraine / Graduation qualifying work for obtaining an educational degree «Master» in the specialty 051 «Economics». – State Higher Educational Establishment DonNTU, Pokrovsk, 2020.

The essence, principles and significance of trade policy in the system of international economic relations are revealed in the work. Types and instruments of trade policy are identified. The system of state bodies in the field of trade policy is studied, the interests of the parties and legal norms of trade regulation are clarified.

The current state of Ukraine's trade policy is studied. The structure of international trade relations and foreign trade of Ukraine is analyzed. The modern tendencies of development of the world market of the goods are considered. The export potential of the coal industry is analyzed, the problem of international trade in solid and mineral fuels, including coal, is revealed. Import and export of coal of different brands are analyzed. The dynamics of the export structure is considered. The results of the analysis of the dynamics of the export structure of Ukraine against the background of world trends are summarized. Problems of realization of export potential of Ukraine in the conditions of globalization are defined.

The complex of internal and external factors, the influence of the currency on Ukrainian exports is considered, as well as the main problems at the present stage of development are highlighted. Dominant problems in the field of export financial assistance have been identified. Promising areas of trade in the structure of domestic exports are identified. Proposals were made to improve trade policy, in particular to adapt Ukraine's trade policy to modern WTO conditions and to promote Ukrainian exports.

Key words: export, export potential, trade policy, global trade system, mechanism, adaptation.

List of applicant publications:

Golovaney M.S. Prospects for the introduction of uninhabited mines. *Youth science in the context of socio-economic development of the country*: materials of the scientific-practical conference (November 22, 2019). Cherkasy: SUEM. 76 s.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ	10
1.1. Сутність та значення торговельної політики в системі міжнародних економічних відносин.....	10
1.2. Види та інструменти торговельної політики.....	18
1.3. Система державних органів у сфері торговельної політики: інтереси та правові норми.....	28
Висновки до розділу 1.....	
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	35
2.1. Сучасні тренди розвитку глобальної торгової системи.....	35
2.2. Аналіз динаміки структури експорту України на фоні світових тенденцій.....	42
2.3. Проблеми реалізації експортного потенціалу України в умовах глобалізації.....	49
2.4. Аналіз експортного потенціалу вугільної галузі України.....	59
Висновки до розділу 2.....	
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	70
3.1. Визначення перспективних напрямів торгівлі в структурі вітчизняного експорту.....	70
3.2. Адаптація торговельної політики України до сучасних умов СОТ.....	77
3.3. Пропозиції щодо політики сприяння розвитку українського експорту..	86
Висновки до розділу 3.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність теми. Торговельна політика країни реалізується з використанням інструментарію зовнішньоекономічної діяльності країни, тому, як зовнішньоекономічна стратегія, постійно перебуває у динаміці, адже підпадає під перманентний вплив комплексу факторів непостійного макросередовища. У зв'язку з цим дослідження процесу формування торговельної політики завжди актуальне як у науковому, так і практичному аспекті.

Мета дослідження – поглиблення теоретичних засад і розроблення методичних рекомендацій з удосконалення торговельної політики країни. Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких *завдань*:

- систематизувати та поглибити теоретичні уявлення щодо сутності і змісту торговельної політики;
- розвинути теоретичні засади міжнародної торгівлі товарами;
- визначити функції торговельної політики та їх інструментів;
- виявити проблеми у структурі зовнішньої торгівлі України;
- визначити та обґрунтувати напрями удосконалення торговельної політики;
- розробити та обґрунтувати методичні рекомендації з удосконалення торговельної політики.

Об'єктом дослідження є торговельна політика країни.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, науково-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування торговельної політики.

Мета і завдання дослідження. Метою та завданням є виявлення проблем та недосконалостей торгівельної політики та надання рекомендацій щодо покращення торгівельної політики та експортного потенціалу.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові роботи зарубіжних і вітчизняних вчених з вивчення проблематики торговельної політики. Для досягнення поставленої мети і задач

застосовувались методи ґносеологічного аналізу, порівняльні методи, аналіз і синтез, групування, графічні, табличні, економіко-статистичні методи, індукція і дедукції, наукове абстрагування і логічного узагальнення. *Інформаційна база* роботи складається зі статистичних даних Національного статистичного управління України. В ході дослідження використовувалися інформаційно-комунікаційна мережа Інтернет, періодичні видання, офіційні статистичні дані, результати власних досліджень.

Основним науковим результатом є поглиблення теоретичної бази та розробка методичних рекомендацій щодо вдосконалення системи імпортно-експортного контролю в країні.

Практична значимість отриманих результатів обумовлена теоретико-методологічними положеннями магістерської дисертації, а також рівнем конкретних рекомендацій щодо вдосконалення системи управління бізнес-процесами гірничодобувних підприємств і структури торгівлі сировинними товарами і мінеральними паливом, у тому числі вугіллям. Наводяться дані з експорту та імпорту товарів, даються рекомендації щодо вдосконалення торговельної політики країни.

Особистий внесок магістра. Кваліфікаційна робота - це самостійна наукова робота, в якій описано авторський підхід до вирішення завдань управління бізнес-процесами гірничодобувних підприємств. Наукові розробки, висновки, положення та рекомендації, представлені на захист, отримані автором самостійно і є в першу чергу особистим науковим внеском у вирішення завдань управління бізнес-процесами.

Публікації. Результати наукових досліджень опубліковані в науковій праці, загальним обсягом 0,2 д.а.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 105 сторінок, основний зміст викладено на 75 сторінках. Робота містить таблиці 10 і 11 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ

1.1. Сутність та значення торговельної політики в системі міжнародних економічних відносин

Міжнародна торгівля - інструмент, за допомогою якого певні країни можуть розкривати потенціали та розвивати певну галузь, підвищити продуктивність та ефективність ресурсів і тим самим примножити загальний об'єм виробництва. У світовій економіці частіше згадується спеціальна форма відносин із за кордоном - міжнародна торгівля. Вона становить більшу частину загального об'єму світових економічних відносин, майже 81%. Просто кажучи, міжнародна торгівля є бартером, що включає рух товарів та послуг із країни походження до країни замовника, це також можна інтерпретувати як відносини між країнами з метою ввезти один товар та вивести інший з метою реалізації. Об'єм експорту товарів, зафіксований у митній статистиці, можна поділити залежно від походження та призначення:

- експорт товарів, які були виготовлені та оброблені в країні-виробнику. Експорт товарів, зокрема сировини та напівфабрикатів, на переробку у іншій країні під митне регулювання з подальшим поверненням;

- ре-експорт товарів, які вже імпортувалися з іншої країни, у тому числі товари, що були реалізовані на аукціонах та біржах;

- тимчасовий рух товару який виїжджає з країни для демонстрації його на виставках, з їх подальшим поверненням у країну базування, а також вивезення тимчасово імпортованих іноземних товарів;

- постачання всередині транснаціональних корпорацій, експорт продукції в порядку прямих виробничих відносин [1].

Обсяг імпорту включає імпорт товарів з-за кордону для їх подальшої реалізації на ринку на ринку:

- повторний імпорт - повернення імпорту вітчизняних товарів, раніше експортованих туди з-за кордону;
- імпорт товарів (сировини, напівфабрикатів, комплектуючих, деталей) для переробки в тій чи іншій країні і експорт за кордон;
- тимчасово імпортовані товари (для міжнародних виставок, аукціонів та ярмарків). Імпортні постачання товарів або сировини [1].

До товарів, відмінних від матеріальних продуктів або «видимих» товарів, відносяться продукти розумової праці, які призначені для реалізації, патенти, ліцензії, товарні знаки та інші експортні документи. Міжнародна торгівля послугами включає в себе послуги з транспортування, вантажні перевезення, туризм, банки, обмінні та посередницькі послуги, операції з страхування майна, життя, реклама, культурні обміни, обмін інформацією та інші переваги які важко побачити, «невидимі переваги». Роль покупців та продавців відіграють держави, організації, приватні особи, акціонерні та кооперативні підприємства.

З оперативного підходу світова торгівля представляє собою процес безпечного обміну економічних одиниць, різними державами та організаціями. Ми говоримо про торгівлю товарами (включаючи послуги, ліцензування, інжиніринг і т.д.), інструменти і механізми розширення товарообігу, поліпшення експортно-імпортні структури, прогнозування та оцінки світових ринків товарів, Про планування експортних можливостей і імпортних потреб, договір з організації робіт, контролю доставки і відвантаження товарів, виконання валютно-фінансових угод. Предметом торгівлі як галузі знань є налагодження імпорту та експорту, а предметом є будь-яка експортно-імпортна операція. З державно-політичної точки зору.

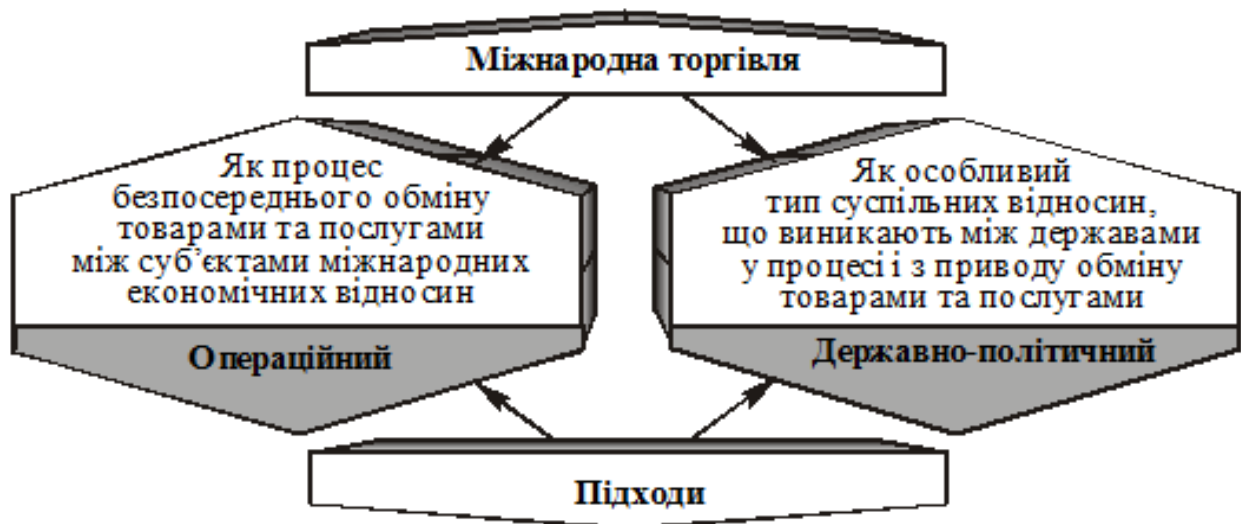


Рис. 1.1. Підходи до міжнародної торгівлі

Міжнародна торгівля розглядається як особливий вид соціальних стосунків, що виникають у світовій економічній системі в процесі і в зв'язку з обміном товарами і послугами між державами, кожна з яких характеризується власною зовнішньоторговельною політикою. Такі відносини контролюються міжнародними нормами. Виходячи з такого підходу, предметом міжнародної торгівлі є ведення торгового обміну з урахуванням глобальних інтересів у розвитку світової економіки у цілому, а об'єктом є торгівля як сукупність експортно-імпортних операцій.

Виникнення міжнародної торгівлі обумовлено двома обставинами [1]:

- економічні ресурси (природні, людські та капітальні товари) вкрай нерівномірно розподілені між країнами світу, і країни значно розрізняються за доступністю економічних ресурсів.
- ефективне виробництво різних товарів вимагає різних технологій або комбінацій ресурсів.

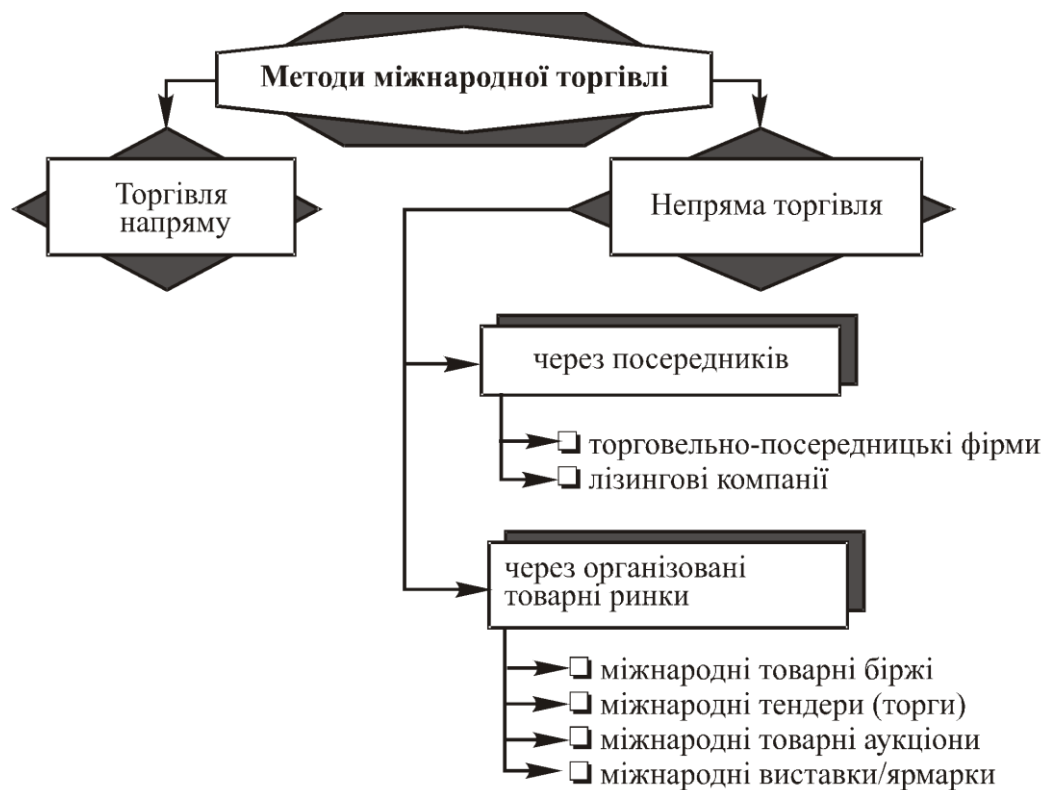


Рис. 1.2. Методи ведення міжнародної торгівлі.

Як правило, торгівля - це засіб, за допомогою якого країни можуть розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність своїх ресурсів і тим самим збільшувати загальне виробництво. Єдина торгова політика яка функціонує досить непогано - це зовнішня стратегія, яка спрямована на максимально широку інтеграцію економіки держави в міжнародне торговельне співтовариство. В ідеалі вона повинна включати звільнення від всіх ввізних та імпорتنих мит та податків, нетарифних торгових бар'єрів.

Торгова політика - це набір принципів, підходів і засобів контролю торгівлі. Міжнародну торговельну політику можна розглядати як цілеспрямований вплив держави на торговельні відносини з іншими країнами. Сучасна зовнішньоекономічна політика не може реалізуватися без допомоги ряду нормативних засобів, що контролюють та сприяють зовнішньоекономічним відносинам. До них відносяться мито, ліміт на кількість і різні перешкоди для продажу і споживання товарів на ринку країни що імпортує. При цьому для стимулювання експорту використовуються експортні кредити і державні гарантії, кредити міжнародних фінансових організацій,

експортні бонуси, демпінг товарів і валют, умовно безмитний імпорт і експорт, відшкодування митних зборів і податків та інші податкові пільги.

Експорт капіталу також відіграє важливу роль у розширенні експорту. У складному комплексі торговельно-політичних методів в останні роки намітилася тенденція збільшення форм державного регулювання зовнішньої торгівлі за рахунок коштів, які йдуть на роботу внутрішньої економіки. Внутрішні економічні та адміністративні важелі все частіше використовують для регулювання кількості імпорتنих та експортних операцій, тим самим доповнюючи традиційні методи прикордонного контролю. Для регулювання своєї зовнішньоекономічної діяльності кожна держава встановлює певні правила та умови зовнішньоторговельної політики. З їх допомогою держава намагається створити сприятливі умови для своїх виробників, забезпечити необхідні умови для експорту вітчизняних товарів на ринки інших країн, обмежити ввезення товарів у свою країну. Іншими словами, держава суттєво впливає на стан експортно-імпорتنих операцій. Зовнішня торгівля перша форма економічних відносин між країнами, яка відображає відносини між світовими виробниками, що виникають від міжнародного поділу праці і виражають їх взаємну економічну залежність. Вона в себе торгівлю товарами, співвідношення яких називається торговим балансом. Торгівля двох сторін - торгівельні відносини між двома суб'єктами на основі угоди про платіжний баланс [2].

Міжнародна торгівля в широкому сенсі включає в себе всі види біржової діяльності, як товарів, так і інших продуктів. Зовнішня торгівля - це торгівля між країнами. Зустрічна торгівля - торговельні угоди, умови яких мають на увазі зустрічні зобов'язання експортерів з придбання товарів у імпортерів за частину або повну вартість експорту. Однією з основних особливостей зустрічної торгівлі є визначення зобов'язань імпортерів з придбання товарів і зустрічних зобов'язань експортерів в документі-договорі або контракті. Основними формами є Угоди про обмін та компенсаційні угоди. Балансова торгівля - це система торгівлі, при якій експортер товарів дає свою згоду на

отримання товарів з країни-імпортера шляхом оплати їх. Міжнародна торгівля - це своєрідний прояв глобального ринку. Якщо внутрішньому ринку товарообіг більшою мірою визначається економічними факторами та політикою яка веде держава, то політика зовнішньої економіки деяких держав або їх груп на світовому ринку робить істотний вплив на світову торгівлю. Товарообіг між країнами маю певні обмеження, а деякі товари взагалі не входять у світовий товарообіг. На світовому ринку товарів торгуються тільки ті товари, які мають досить високу конкурентоспроможність. Кожна держава повинна мати власну інфраструктуру для зовнішньоекономічної діяльності для успішної роботи на міжнародному ринку, яка може забезпечити транспортування товарів або послуг від продавця до покупця в інших країнах. Міжнародний відділ - це форма міжнародної маркетингу, в якій галузь контролює всю міжнародну діяльність компанії. Маркетологи, виробництва, дослідники, планування та Управління персоналом утворюють географічний або виробничий відділ відповідальний за власні продажі і прибуток. Регулювання інтернаціональної торгівлі має на увазі цілеспрямований вплив країни на торгові справи з іншими державами. Провідними цілями зовнішньоторговельної політики вважаються:

- зміна розмірів експорту та імпорту;
 - зміна структури зовнішньої торгівлі;
 - забезпечення держави важливими ресурсами;
 - зміна пропорції експортних і привезених з інших країн цін. Є 3 провідних розкладу до регулювання інтернаціональної торгівлі:
- одностороння система заходів, при якій муніципальні інструменти застосовуються урядом в односторонньому порядку без консультацій з торговим партнером;
 - ув'язнення двосторонніх договорів, при яких заходи торгової політичні дії узгоджуються між торговими партнерами;
 - ув'язнення багатосторонніх договорів. Торгова політика узгоджується і регулюється країнами-учасниками (Генеральне договір з

тарифів і торгівлі, Генеральне договір з торгівлі пропозиціями, інтегрована в систему договорів СОТ, торгові угоди держав-членів ЄС) [2].

Найбільш важливою у регулювання і стимулювання світової торгівлі є СОТ, що має давню історію. До 1914 року міжнародна торгівля вже мала значний розмір. Розвитку торгових відносин сприяли стабільність валюти та вільний рух капіталу і робочої сили, так що не було гострої необхідності в створенні світової торгової організації. Світова війна привела до виникнення режимів економічної самодостатності. Жорсткі заходи контролю міжнародної торгівлі, які було введено під час війни, тривали після її кінця. відновлення вільної торгівлі в цих умовах було тим до чого прагнули усі країни. Створення СОТ було дійсно найважливішою реформою міжнародної торгівлі з часів закінчення війни, здійсненої в більш сучасній спробі створити міжнародну торговельну організацію в 1948 році. Це ознаменувало укладення основного комплексу загальних договорів системи ГАТТ, який створив новий глобальний правовий порядок в галузі торгівлі, митниці, інвестицій та інших областях міжнародних економічних відносин, до якого держави які були членами прагнули п'ятдесят років. Було заново створено організаційний механізм реалізації комплексу угод ГАТТ. Починаючи від заснування організації та підписання угоди в рамках Уругвайського раунду система функціонувала як Торгово-економічний суб'єкт, у якому угоди є правовою основою, а СОТ-інституційним механізмом забезпечення ефективності цієї системи. Підписавши угоду про заснування Світова організація заявила, що найважливішою умовою членства є відповідність національного законодавства основним стандартам і нормам, які прописані у договорах організації, ціллю яких є забезпечення безпеки кожного учасника та передбачуваного міжнародного торговельного середовища та продовження лібералізації торгівлі, стимулювання економічного росту та розвитку. Правова система СОТ являє собою баланс між правами, вигодами членства і зобов'язаннями, а світова організація торгівлі служить міжнародною ареною для переговорів, вирішення спорів, постійно діючим інститутом моніторингу Національної торговельної

політики держав-членів. Найвищим органом організації є Міністерська Конференція, вона скликається один раз на 700 днів, тобто 2 роки. В інші періоди управління здійснює Генеральною радою. Ці два органи складаються з усіх країн-учасників. Крім того, в структурі є: Ради, комітети (підготовлені міністерською конференцією), органи з вирішення спорів і огляду торгової політики, Секретаріат. Ця структура була створена для виконання світовою організацією своїх завдань, причому пріоритетна увага приділялася виконанню угод, які по суті є незалежними правилами СОТ і містяться в додатках до Марракешської Угоди про заснування СОТ [6]. Договори, що охоплюють широкий спектр різних видів діяльності, формують правову основу для міжнародних торгових операцій. це договори, за якими уряди різних країн повинні здійснювати свою зовнішньоторговельну політику на взаємній та узгодженій основі. Хоча зміст документів обговорюються і підписуються на урядовому рівні, їх основна ціль-надання допомоги постачальникам товарів і послуг, експортерам та імпортерам у здійсненні цивілізованої торгівлі. Вони поширюються на сільськогосподарську продукцію, текстиль і готовий одяг, банківську справу, Телекомунікації, державні закупівлі, галузеві стандарти, правила гігієни харчових продуктів, інтелектуальну власність і багато іншого. В основу цих документів покладені деякі основні принципи, згідно з якими торгова система повинна бути:

- вільною від дискримінації;
- країна не повинна бути упередженою по відношенню до тих чи інших торгових партнерів (всі вони мають рівний статус найбільш бажаних);
- не повинно бути політики дискримінації між внутрішніми та зовнішніми товарами та послугами, що надаються національним режимом;
- передбачено що іноземні компанії, інвестори та уряди повинні бути впевнені, що торгові бар'єри (включаючи митні збори, нетарифні заходи і т. д.) не будуть довільно знижуватися без консультацій з торговими партнерами; все більше митних зборів і зобов'язань з відкритих ринків закріплюються в угодах Світової організації;

- торгові бар'єри повинні бути знижені в ході переговорів;
- Відкрите для добросовісної конкуренції - шляхом утримання «нечесних» методів, наприклад субсидії на експорт та продаж товарів за ціною демпінгу для опанування ринків;
- сприятлива для слаборозвинених країн, даючи їм більше часу для адаптації до нових умов, можливості для трансформації, і особливі переваги.

Отже, міжнародна торгівля - це засіб, за допомогою якого країна може розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність ресурсів і, відповідно, збільшувати загальне виробництво. Кожна країна-учасник відповідає за виконання торговельних угод, а контролююча міжнародна організація в свою чергу перевіряє можливість такого виконання.

1.2. Види та інструменти торговельної політики

Є два основні види торговельної політики: вільна торгівля і протекціонізм. Вільна торгівля спрямована на стимулювання імпорту та експорту товарів усіма можливими способами, шляхом встановлення мінімального рівня мита або повного звільнення від неї. Питання що стосується вільної торгівлі зводиться до простого висновку: завдяки вільній торгівлі, яка базується на принципах порівняння витрат, економіка світу може домогтися ефективнішого розподілу ресурсів та високого рівня матеріального добробуту. Ресурсна база та технологічне оснащення та технології в кожній країні різні. Тому кожна країна має змогу виробляти деякі товари з різними реальними витратами. Кожна країна повинна виробляти ті товари, витрати виробництва яких відносно нижче, ніж у інших країн, і обмінювати товари, на яких вона спеціалізується, на товари, витрати виробництва яких вище в даній країні в порівнянні з іншими країнами. Якщо кожна країна діятиме таким чином, світ зможе повною мірою скористатися перевагами географічної та людської спеціалізації. Тобто світ - і кожна окрема торгова країна-може отримати більше реального доходу від використання тієї кількості ресурсів, яке у неї є.

Економічна інтеграція сприяє усуненню бар'єрів у взаємній торгівлі. Інтеграція - це об'єктивний процес розвитку стійких економічних зв'язків і поділу праці національних економік, близьких за рівнем економічного розвитку. Інтеграція охоплює зовнішньоекономічний обмін і виробництво, а також призводить до тісного переплетення національних економік, до створення регіональних господарських комплексів.

На характер і рушійну силу інтеграції впливають особливості країн. Основною причиною інтеграції є потреби високорозвинених продуктивних сил, що переросли рамки національних економік. Економічна інтеграція розвивається в регіональному аспекті. Українська економіка також потребує інтеграції у світову економіку, що передбачає деяку лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності. Для того щоб країна встала на такий шлях розвитку, щоб отримати вигоду, необхідні наступні умови:: Країни, що лібералізують торгівлю, повинні перебувати у фундаментальній рівновазі, і лібералізація торгівлі не повинна порушувати його (під фундаментальною рівновагою розуміється стабільність економічного становища країни, критеріями якої є помірний темп інфляції, «прийнятні» рівні безробіття і рівновага платіжного балансу. Перші два елементи складають показники внутрішньої рівноваги, останній-зовнішнього). Однак, як відомо, ослаблення торгових бар'єрів загострює проблему внутрішньої і зовнішньої рівноваги. Звідси і необхідність протекціонізму. Існування Міжнародної гармонії інтересів. Ця гармонія інтересів реалізується через свободу торгівлі, яка теоретично вигідна всім. Але справа ускладняється двома обставинами. Більш розвинені країни отримують більше вигод від вільної торгівлі. Оскільки військові інтереси домінують над економічними інтересами, одних економічних факторів недостатньо для встановлення або відновлення гармонії, яку на практиці неможливо простежити. Рівність можливостей забезпечується постійністю масштабів виробництва і конкуренцією. Ця умова передбачає відсутність будь-якої дискримінації і придбання переваг одними виробниками над іншими, а також безперешкодне переміщення товарів і факторів

виробництва. Як показує практика, при наявності ефекту масштабу і при закріпленні технологічної переваги свобода торгівлі означає односторонні переваги для великих фірм і розвинених країн і веде до менш раціонального розподілу глобальних ресурсів в порівнянні з протекціонізмом. В рамках конкретної країни держава повинна обмежувати монополістичні методи ведення конкуренції і надавати особливі пільги малим підприємствам, які не в змозі поодинці протистояти гігантським конкурентам. Наявність ефективної міжнародної фінансової системи. Часи золотого стандарту з автоматичним регулюванням зовнішнього балансу закінчилися, і в умовах політичної та економічної нестабільності для урядів природно прагнути до створення резервів конвертованої валюти, що досягається коштом позитивного зовнішнього балансу [6]. Якщо країна не має структурного профіциту свого зовнішнього балансу і не хоче миритися з високим безробіттям, у неї є тільки один спосіб створити профіцит свого поточного балансу шляхом введення обмежень на імпорт товарів і вивезення капіталу. Вигоди від торгівлі повинні бути рівномірно розподілені між країнами. Для виконання цієї вимоги Всі країни повинні мати приблизно рівні стартові умови з точки зору продуктивності і доходу. Якщо ці умови порушуються, то торгівля сама по собі не може привести до вирівнювання доходів між країнами. Крім того, переваги продуктивності і доходів роблять свободу торгівлі ефективним способом підвищення добробуту одних країн і регіонів коштом інших. Пропаганда того, щоб країни, що знаходяться на різних рівнях розвитку, проводили відкриту фінансову і торговельну політику, допомагає зберегти існуючу нерівність між країнами.

Переваги:

- завдяки вільній торгівлі, яка заснована на принципах порівняння переваг, економіка світу здатна домогтися ефективнішого розподілу ресурсів і вищого рівня добробуту;
- дає споживачам можливості вибирати товари з великого асортименту;

- стимулювання конкуренції та подавлення монополій, заохочує виробників підвищувати якість товару і використовувати сучасні наукові та технічні досягнення.

Недоліки:

- в умовах слабо розвиненої економіки вона загрожує національній безпеці країни, і стимулює вивезення національного доходу за межі країни;
- небезпечно для молодих і слабких, неконкурентоспроможних галузей промисловості.

Протекціонізм-бар'єри у вільній торгівлі, які нівелюють переваги спеціалізації. Коли країна не має можливості вільно вести торгівлю, вона повинна перемикає ресурси з ефективного використання на неефективне, щоб задовольнити свої різноманітні потреби. Протекціонізм-це політика держави, що спрямована надати захист національній економіці від конкуренції зі сторони інших країн.

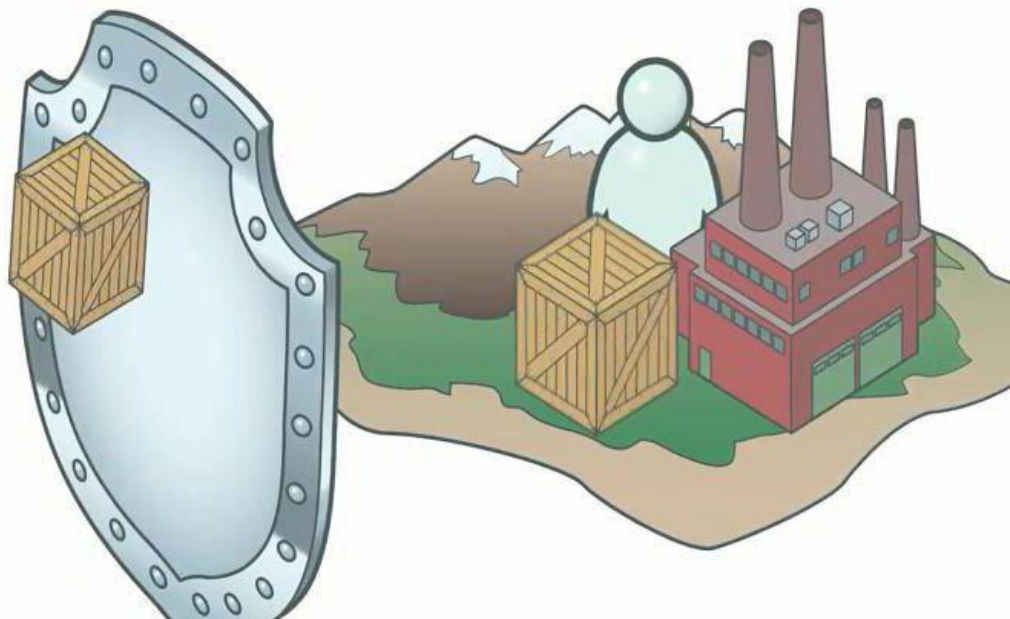


Рис. 1.3. Ілюстрація протекціонізму.

Ця політика виконується за допомогою фінансової підтримки виробництва, стимулювання експорту та обмеження імпорту. Недоліком цієї політики є те, що, надаючи захист національній економіці від конкуренції, то в ній виникає застійні явища, а також зниження конкурентоспроможності

національних товарів та посилення монополістичних тенденцій на внутрішньому ринку. Хоча в даний час переважає концепція вільної торгівлі, ідея необхідності протекціоністської політики все ще досить широко поширена. Які аргументи наводять протекціоністи для виправдання торгових бар'єрів? Наскільки сильні ці аргументи? Необхідність забезпечення оборони. Цей аргумент носить скоріше військово-політичний, ніж економічний характер: захисне мито необхідне для збереження і зміцнення галузей промисловості, що виробляють стратегічні товари і матеріали, необхідні для оборони або ведення війни. Стверджується, що в нестабільному світі військово-політичні цілі повинні превалювати над економічними. Зміцнення національної безпеки, з одного боку, і ослаблення ефективності виробництва, з іншого, супроводжуються перерозподілом ресурсів на користь стратегічних галузей. На жаль, об'єктивного критерію для оцінки відносних витрат і доходів цього процесу не існує. Економіст може лише звернути увагу на те, що введення мит на зміцнення обороноздатності пов'язано з певними економічними витратами [4].

Таблиця 1.1.

Класифікація інструментів протекціонізму

Інструменти протекціонізму	
Тарифні обмеження	Нетарифні обмеження
Фіскальна	Кількісні (Квоти)
Захисна	Адміністративні (Ліцензії)
Регулятивна	Технічні (Маркування)
Торгівельна-політична	Економічні (Валютний контроль, ПДВ, контроль за цінами, добровільне обмеження поставок)

Протекціонізм веде до функціонування економіки на основі самодостатності. Така політика позбавляє країну можливості скористатися перевагами міжнародного поділу праці, перевагами передових науково-технічних досягнень інших країн. Тому протекціонізм може бути доречним

тільки в тому випадку, якщо він носить тимчасовий характер. Протекціонізм має декілька форм:

- Колектив-об'єднання країн що належать до групи проти країн що до групи не належать;
- виборчий, спрямований супроти країн або окремих видів товару;
- приховані, реалізовані методами внутрішньої економічної політики;
- галузева, захищає окремі галузі народного господарства.

Протекціонізм, як і вільна торгівля, має свої переваги і недоліки.

- Переваги:
- захищає слабкі та молоді вітчизняні галузі промисловості;;
- захищає ринок країни від зарубіжних поставок стратегічних матеріалів і сировини;
- дозволяє використовувати міць держави для підвищення цінової конкурентоспроможності вітчизняних товарів;
- створює умови для поповнення державного бюджету;;
- скорочуючи імпорт, вона сприяє зростанню національного виробництва та зайнятості.

Недоліки:

- призводить до зростання собівартості вітчизняного виробництва, а отже і споживання в результаті менш ефективного використання ресурсів;
- стримує економічне зростання в країнах;;
- викликає великі втрати в країнах, торговий оборот яких становить значну частину ВВП.
- Збільшення показника імпорту веде до зменшення певної кількості робочих місць, хоча паралельно створюється нові робочі місця. Імпорт стимулює ліквідацію старих промислових галузей та появи нових.

Виходить що, обмеження імпорту впливає на структуру зайнятості, насправді цей вплив досить не значний, а іноді і зовсім не впливає на рівень зайнятості. Усі країни не мають змоги водночас домогтися успіху у введенні обмежень на імпорт. Експорт для однієї країни-це Імпорт для іншої. Так само,

як перевищення рівня експорту над імпортом, що досягнуто однією країною, може сприяти її економічному розвитку, перевищення імпорту над експортом в іншій країні посилює проблему безробіття. Не дивно, що введення мит та імпортних квот з метою досягнення повної зайнятості в країні називають політикою «оранки сусіда». З його допомогою внутрішні проблеми країни вирішуються шляхом оранки через торгових партнерів [3]. Країни, порушені митами і квотами, ймовірно, зроблять відповідні дії, що призведе до нового зростання митних бар'єрів, що в кінцевому підсумку задушить торгівлю до такої міри, що це погіршить становище всіх країн.

У довгостроковій перспективі перевищення експорту над імпортом як стимулу для зайнятості у середині країни приречене на провал. За рахунок імпорту держава заробляє валютні одиниці, які витрачаються на місцеві експортні товари. Всі інструменти торгової політики можна розділити на кілька основних груп [1]:

- Тарифи або мита;
- Імпортна квота;
- Нетарифні бар'єри;
- Добровільні експортні обмеження;
- Експортні субсидії та компенсаційні мита;
- Демпінгові, антидемпінгові заходи.

Таблиця 1.2.

Класифікація інструментів торгової політики

Методи		Інструменти	Регулюють	
Тарифні		Тарифні квоти, мито	-	Імпорт
Нетарифні	Кількісні	Ліцензування, добровільні обмеження	Експорт	-
	Приховані	Технічні бар'єри, податки та збори	-	Імпорт
	Фінансові	Субсидії, кредитування та демпінг	Експорт	-

Тарифи або мита, сутність яких виражається в акцизному податку на ввезені товари. Тариф може бути введений з метою забезпечення збору коштів до державної скарбниці, такий тариф називається фіскальним. У деяких випадках тариф або мито вводяться з метою обмеження або мінімізації ввезення певних імпортованих товарів, у цьому випадку можна говорити про наявність протекціоністського тарифу. У цілому країна виграє від міжнародної торгівлі без обмежень таких як мита, деякі галузі та постачальники сировини або енергоресурсів становляться жертвами таких заходів. Неважко зрозуміти, підприємці у такому виробництві, бажають зберегти або поліпшити своє економічне становище, вони переконують уряд використовувати інструменти регулювання такі як тарифи або квоти, щоб захистити їх від шкідливих наслідків вільної торгівлі.

Імпортна квота - це інструмент протекціоністської політики, що забезпечує встановлення максимально можливих обсягів імпорту по окремих товарах і на певний період часу.

Нетарифні бар'єри - це обмеження міжнародної торгівлі через систему ліцензування, тобто придбання ліцензій на торгівлю конкретним товаром. Добровільні експортні обмеження-це досить новий інструмент торговельної політики, суть якого полягає в обмеженні експорту. Вона була використана Японією і Сполученими Штатами Америки, коли замість підвищення митних тарифів або скорочення імпортованих квот було досягнуто угоди про введення добровільного обмеження на імпорт японських товарів в Сполучені Штати. Підвищуючи ціну ліцензій, а також обмежуючи їх кількість, держава може обмежити імпорт того чи іншого продукту в оптимальних межах. Нетарифні бар'єри також включають в себе протекціоністські інструменти, які передбачають суворий бюрократичний контроль («адміністративні рогатки») в митних процедурах. Досить серйозні обмеження на імпорт створюють завищені вимоги до якості товарів і їх безпеки [3]. Добровільні експортні обмеження-це інструмент обмеження експорту на добровільній основі. Мета таких

добровільних обмежень полягає в тому, щоб уникнути введення більш жорстких імпорتنих бар'єрів.

Експортні субсидії та компенсаційні мита є нетарифними інструментами торговельної політики, стимулюючими експорт товарів з використанням державних субсидій та пільг. Демпінг є серйозним інструментом реалізації протекціоністської політики, і суть цього методу полягає в міжнародній ціновій дискримінації. Демпінг відноситься до так званих заборонених методів ведення торгової політики. Особливо небезпечний тривалий скидання відходів. Для боротьби з цим інструментом можуть бути введені антидемпінгові мита. Ці тарифи приносять значну користь країні-імпортеру і змушують її продовжувати знижувати ціну. Чому у світовій практиці використовуються тарифи і квоти, хоча відомо, що вони створюють перешкоди для вільної торгівлі знижуючи ефективність економіки? Хоча країни, як правило, мають користь від ведення вільної торгівлі, окремі галузі та постачальники ресурсів будуть у не вигідному положенні. Не важко зрозуміти, чому підприємці, що зайняті таким виробництвом, перш за все прагнуть утримати на одному рівні або поліпшити своє економічне становище, закликаючи уряд ввести мита або квоти для захисту їх від згубних наслідків вільної торгівлі. Велику роль має ефект виняткових інтересів або система поведінки, викликана «полюванням на ренту». Слід доповнити, що вартість протекціонізму прихована, так як митні збори і квоти включені в ціну товару [6]. Тобто, політики стикаються з меншою кількістю політичних обмежень, коли вони виконують вимогу протекціоністських санкцій. Припустимо, що економіка країни підтримує світову торгівлю і відкрита для неї, а іноземні підприємці, які мають певні переваги і домінують на світовому ринку у виробництві того чи іншого продукту, і почали її реалізувати на світовому ринку. Країна що імпортує товари реагує на такі дії вводячи митні збори. Ці дії призведуть до збільшення внутрішніх цін і матиме ряд наслідків:

- Споживання знижується. Споживачі будуть страждати.

- Через введення митних зборів вам доведеться платити більше за товар.
- Окрім цього, мито змушує споживачів скорочувати кількість придбаних товарів і перенаправляти свої витрати на купівлю не бажаного товару.
- Місцеві товаровиробники, які не обкладаються митом, отримують більше доходу за одиницю товару. Тому що нова ціна вище аналогічної ціни яка була до введення мит, або ціни на світовому ринку. Цим пояснюється інтерес місцевих виробників до лобістської діяльності на підтримку захисних мит. Однак поглянувши з боку суспільства збільшення виробництва показує те що мита дають можливість місцевим виробникам залучати ресурси з інших, більш ефективних галузей промисловості.
- Постраждають виробники країн-експортерів. Хоча відпускні ціни стали вище, ця різниця в ціні не віднімається з вас.
- Світові ціни після встановлення тарифів і, отже, доходів населення залишаються на колишньому рівні, а обсяг імпорту падає.

Митні доходи-це процес перерозподілу доходів споживача на користь держави, в результаті чого держава виграє те, що втрачає споживач.

Отже, переваги зовнішньої торгівлі ще й у тому, що вона дозволяє порівнювати економічні умови країн, як би прискорюючи їх розвиток. При цьому одні країни звільняються від виробничого стресу, інші отримують зовнішні імпульси для економічного процесу. Будь-яке обмеження зовнішньої торгівлі негативно позначається на економіці країни, але це не означає, що вона не повинна підкорятися державному регулюванню. Через це зовнішня торгівля загострює конкуренцію між виробниками, а не змушує її закрити конкурентоспроможними і шукати прибуткові виробництва, покращувати організацію праці, і т. п. тому, хоча населення в цілому і виграє, може погіршитися ситуація в окремих галузях промисловості. Необхідне сприяння зовнішній торгівлі в процесі просування ринку. В ідеалі ринок повинен точно визначити, які продукти експортуються, а які імпортуються. При цьому

держава не потребує повного регулювання зовнішньоторговельної діяльності підприємств. При переході до ринкових структур неможливо обійтися без сильного державного впливу, так як на цьому етапі важливо оптимізувати експортно - імпорتنі групи товарів і послуг.

Протекціоністська торговельна політика встановлюється державою для досягнення наступних цілей з наступних причин:

- Необхідність оборони;
- Збільшення внутрішньої зайнятості;
- Диверсифікація заради стабільності;
- Захист молодих галузей.

Таким чином, політика «свободи торгівлі» спрямована на повне стимулювання імпорту та експорту товарів шляхом встановлення мінімального рівня тарифів або звільнення покупців. Економічна інтеграція сприяє усуненню бар'єрів у взаємній торгівлі.

1.3. Система державних органів у сфері торговельної політики: інтереси та правові норми

У Системі органів держави, що реалізовує державне регулювання у торгівельній сфері існують наступні органи влади:

- Кабінет Міністрів України здійснює загальне керівництво всіх галузей суспільного життя;
- Міністерство економіки інтеграції- керування економікою крани та окремих економічних регіонів;
- Локальні органи виконавчої влади, як правило, керують на підвідомчих їм територіях, під їх контролем також знаходяться окремі відомства та адміністрації, їх діяльність відбувається спільно з відомством яке бере участь в управлінні торгівлею;
- Державний комітет з нормалізації та сертифікації;
- Державна податкова;

Згідно з розпорядженням Міністерства економіки та євроінтеграції України, затвердженим наказом голови країни, Мінекономіка це орган влади який має особливий статус, роботу якого регулює Кабмін. До основних завдань в торгівельній галузі згідно з ним є участь у:

- Розробка курсу на розвиток держави у галузі економіки та соціальної сфери, а також механізмів її виконання;
- Створенні та виконання державного курсу розвитку торгівлі та сфери послуг;
- Здійснення захисту прав та інтересів країни на економічному фронті, захист вітчизняних і зарубіжних господарюючих об'єктів;
- Розробка державного курсу у галузях стандартизації та захисту прав споживача;
- Регулювання цін.

Функції Міністерства економіки розвитку:

- брати участь у створенні курсу економічного та соціального розвитку;
- здійснювати та координувати усе що пов'язано з прогнозом розвитку;
- організаційно-методичне забезпечення і координацію робіт, пов'язаних зі створенням і реалізацією загальнодержавних, міжгалузевих, галузевих і регіональних програм, що фінансуються повністю або частково з держбюджету;
- узагальнення пропозицій щодо створення , впровадження та забезпечення можливості створення системи з довільних неоднорідних, розподілених компонентів на базі уніфікованих інтерфейсів або протоколів, а також збільшення ефективності об'єктів інфраструктури ринків;
- участь у розвитку та впровадженні антимонопольної політики;
- забезпечує економічне обґрунтування фінансування закупівель товарів (робіт, послуг) за окремими статтями доходів і видатків державного бюджету, зокрема для потреб держави;

- брати участь у розробці та реалізації бюджетної, бюджетно-податкової, грошово-кредитної, грошово-кредитної та тарифної політики;
- розробка пропозицій для формування основ державної цінової політики та її реалізації;
- здійснювати державне регулювання цін на продукцію, що підлягає монополізації;
- забезпечувати реалізацію зовнішньої політики держави;
- аналіз тенденцій стану та прогнозів розвитку національного товарного ринку та їх впливу на світовий ринок, а також ефективності експорту та імпорту товарів (робіт ,послуг);
- розробка пропозицій щодо нових форм економічного співробітництва із зарубіжними країнами, вдосконалення торговельних відносин з ними, експорту, імпорту товарів, робіт, послуг, ліцензування зовнішньоекономічної діяльності, відбору відібраних країн;
- організовує роботу та діяльність торговельно-економічних представництв при дипломатичних представництвах України за кордоном;
- розробляє правила комерційної діяльності та правила організації торгівлі, побуту, гастрономії; бере участь у формуванні та реалізації державної політики в галузі закупівель товарів, робіт, послуг для потреб держави; здійснює міжвідомчу координацію в цій галузі та ін.



Рис. 1.4. Центральні органи влади і управління

Основними завданнями управління є:

- реалізація державної політики, спрямованої на розвиток роздрібно́ї та оптової торгівлі, а також торгово-виробничих (гастрономічних) і бюджетних послуг на основі використання механізмів ринкової економіки, реалізації технічної політики в галузі комерційної діяльності та утримання населення ;
- сприяння формуванню ринку та насиченню споживчого ринку, виробництву товарів, розширенню їх асортименту та підвищенню якості з урахуванням попиту населення, а також задоволенню потреб населення у сфері побутових послуг;
- введення правил торгівлі та побутових послуг населенню, контроль за дотриманням правил торгівлі і т.д.

Інституції влади Євросоюзу:

Ця комісія являє собою виконавчий орган Євросоюзу, він включає у себе двадцять сім учасників (включаючи голови), які призначені національними урядами на п'ятирічний термін, вони повністю незалежні у виконанні своїх обов'язків. Склад комісії був затверджений Європарламенту. Кожен учасник комісії відповідає за конкретну область політики і очолює відповідне Головне управління. Європарламент являє собою збори з 785 осіб, які обираються безпосередньо громадянами країн-членів союзу на п'ятирічний термін. Голова обирається терміном на два роки. Члени комісії аналізують законопроект і схвалюють бюджет. Вони приймають спільні рішення з Радою міністрів з певних питань і регулюють функціонування Єврокомісії. Європарламент проводить пленарні збори у Страсбурзі та Брюсселі. Рада Євросоюзу є вашим основним органом рішення на рівні міністрів національних урядів, і його склад змінюється в залежності від обговорюваних питань: Рада міністрів закордонних справ, Рада міністрів економіки і т.д. в рамках Ради представники урядів країн-членів Євросоюзу будуть обговорювати закони і приймати або відхиляти їх. Суд Європи є вищим судовим органом Євросоюзу, який регулює спори: між державами-членами Євросоюзу, між державами-членами Євросоюзу і самим Європейським союзом; між установами Євросоюзу; між Євросоюзом і фізичними особами або юридичними особами. Рахункова палата є органом Європейського Союзу, створеним для розгляду бюджету ЄС та його установ.

Центральний банк Європи (ЄЦБ):

- визначає грошово-кредитну політику країн Євросоюзу;
- назначає ключові процентні ставки;
- він керує офіційними резервами центральної банківської системи, яка створена для підтримки стабільності цін;
- він має право дозволити випуск банкнот в рамках валютного союзу.

Відповідно до положень договору Рада Євросоюзу розробляє проект загальних принципів здійснення економічної політики державами-членами та спільнотою і складає доповіді Європейській Раді. Європейська Рада затверджує загальні принципи економічної політики на основі доповіді Ради

Європейського Союзу. З метою забезпечення координації економічної політики та зближення економічних результатів держав-членів Рада ЄС на основі доповідей комісії здійснює моніторинг економічного розвитку окремих держав-членів і співтовариства в цілому і забезпечує відповідність їх економічної політики загальним принципам економічної політики, затвердженим Європейською Радою. Рада Європейського Союзу може від імені комісії направляти рекомендації окремим країнам, політика яких не відповідає загальним принципам Європейської ради або ставить під загрозу функціонування економічного і валютного союзу. Рада ЄС також може прийняти рішення про публікацію своїх рекомендацій. Багато місця в контракті відведено бюджетній політиці. Європейському центральному банку і Національним центральним банкам забороняється кредитувати установи або органи співтовариства, центральні, регіональні, місцеві або інші органи влади, державні організації або підприємства держав-членів. Це означає, що Європейський центральний банк і центральні банки окремих держав-членів не можуть фінансувати дефіцит бюджету ЄС, а також дефіцит національного бюджету. Держави-члени ЄС також зобов'язалися уникати надмірного бюджетного дефіциту. Протокол до угоди вводив такі вимоги: дефіцит бюджету - не більше 3% ВВП, державний борг - не більше 60% ВВП. Комісія відстежує зміни в бюджетній ситуації і рівні державного боргу в державах-членах і перевіряє, чи немає істотних відхилень від цих показників. Якщо держава-член не задовольняє обом критеріям або тільки одному з них, комісія готує доповідь з цього питання. У цій доповіді комісія бере до уваги всі істотні фактори, включаючи середньострокове економічне і бюджетне становище держави-члена. Комісія висловлює свою думку Раді ЄС, яка після розгляду доповіді приймає рішення про те, чи є дефіцит надмірним. У ситуаціях, коли економічна політика держави-члена не відповідає загальним принципам або дефіцит і державний борг вважаються надмірними, Рада ЄС виносить рекомендації державі-члену, спрямовані на виправлення ситуації протягом певного періоду часу. Якщо країна не виконує рекомендації, Рада ЄС може

опублікувати ці рекомендації від імені комісії, а якщо це не допоможе, то зробити одну з наступних дій:

- вимагати від країни публікації додаткової інформації, встановленої Радою ЄС до випуску облігацій і цінних паперів;
- звертатися до Європейського інвестиційного банку з проханням переглянути кредитну політику цієї країни.,
- вимагати від держави безвідсоткового забезпечення належного на користь спільноти до тих пір, поки спільнота не вважатиме, що надмірний дефіцит ліквідовано.
- накласти штраф відповідної величини.

Якщо Рада ЄС оприлюднить свої рекомендації, то відразу після помітного поліпшення ситуації вона робить заяву про те, що надмірний дефіцит у цій країні ліквідовано.

Отже, ЄС не несе відповідальності за зобов'язання центральних, регіональних, місцевих та інших органів влади, державних організацій або підприємств будь-якої з держав-членів, що повинно перешкодити всім членам Союзу нести відповідальність за можливу неспроможність відповідної держави-члена. Реалізовані правила і обмеження необхідні для успішної антиінфляційної грошово-кредитної політики на рівні валютного союзу, оскільки за єдиною валютою наслідки бюджетного дефіциту однієї або декількох країн будуть відчутні по всьому Союзу.

Висновки до розділу 1.

Обґрунтовано доцільність використання міжнародної торгівлі. Проаналізовано поняття «Міжнародна торгівля» «Протекціонізм» та «Вільна торгівля», розкрито його сутність та зміст. Удосконалено визначення міжнародної торгівлі. Надане визначення конкретизує специфіку процесів ведення торгівлі, що приносить прибуток і забезпечує досягнення стратегічних цілей країни. Вивчено сучасні наукові погляди на класифікацію інструментів міжнародної торгівлі. На основі узагальнення доповнено класифікацію інструментів міжнародної торгівлі.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Сучасні тренди розвитку глобальної торгової системи

На розвиток міжнародної торгівлі мають значний вплив фактори економічного, наукового і технічного, політичного характеру, які поступово трансформують її як географічну, так і товарну структуру. Друга половина 20-го століття характеризувалася швидкими темпами розвитку світових товарних ринків і одночасними змінами в міжнародному поділі праці. Світові лідери поступово змінювали своє виробництво з сільськогосподарської продукції і продуктів з низькою доданою вартістю на користь високотехнологічних і інтенсивно використовують науку продукції, відповідно, займаючи лідируючі позиції на світових товарних ринках, в машинобудуванні, металевій і хімічній промисловості [7]. Ринкові ніші, що звільнилися при цьому, зайняли країни, що розвиваються і утворилися після розпаду соціалістичної системи господарювання країнами Центральної та Східної Європи, до яких належить і Україна. Однак така спеціалізація для більшості цих країн не вигідна, так як не може забезпечити їм гідне місце на світовому ринку, що призводить до низького рівня їх конкурентоспроможності. Основною тенденцією сучасного етапу розвитку міжнародної товарної торгівлі є збільшення частки в ньому виробництва обробної промисловості (3/4 світового експорту) і зменшення частки товарів. Динаміка міжнародної товарної торгівлі має такі особливості: майже 40% вартості світового експорту припадає на високотехнологічну, різноманітну продукцію-транспортні машини та обладнання. Зростання експорту машинобудування супроводжується одночасним збільшенням торгівлі компонентами, вузлами, деталями, напівфабрикатами. Розглянемо динаміку внутрішнього валового продукту у світі за три роки у табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Динаміка ВВП світу

Рік	Показник ВВП, доларів.	Відхилення, %
2019	87 552,44	2,17%
2018	85 689,96	6,16%
2017	80 716,20	6,17%

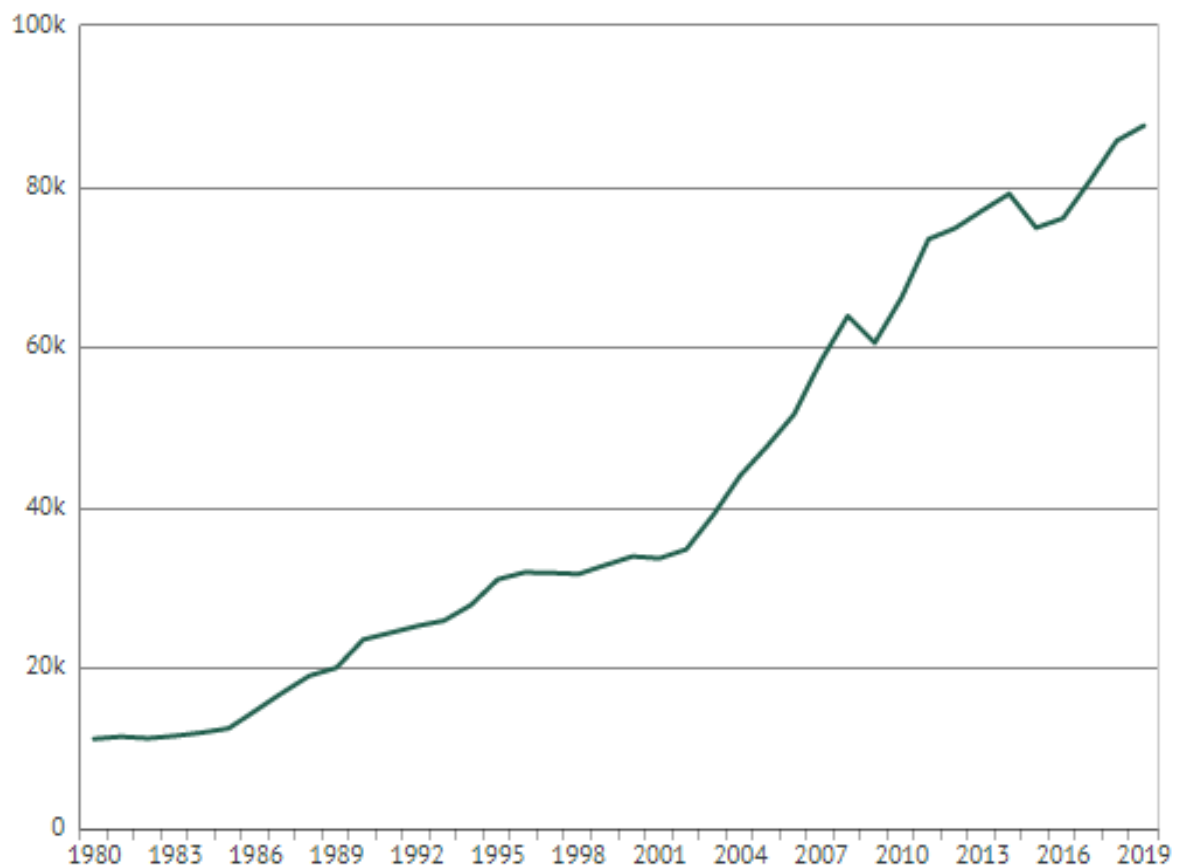


Рис. 2.1. Динаміка ВВП у період з 1980-2019 рр. тис. долл.

Показник ВВП неупинно зростає, що можна прослідкувати на рис. 2.1. До країн з найбільшим ВВП належать США, Китай та Японія. Світовий ВВП з 2016 року піднявся на 18% у 2019 році. Темп приросту ВВП (% у рік) 2,5(%) в

2019 річне відсоткове зростання ВВП в ринкових цінах на основі постійної місцевої валюти. Агрегати ґрунтуються на постійних доларах США. ВВП - це сума доданої вартості у валовому обчисленні всім внутрішнім виробникам, плюс будь-продуктові податки, хвилин субсидії, не враховані у вартості товарів, плюс чисті надходження первинного доходу (заробітна плата працівників і доходи від власності) з-за кордону [8].

Таблиця 2.2.

Темп приросту ВВП 2017-2019, в %.

Рік	Коефіцієнт Приросту, %	Відхилення, %
2019	2,5	-18,64%
2018	3,0	-6,73%
2017	3,3	25,84%

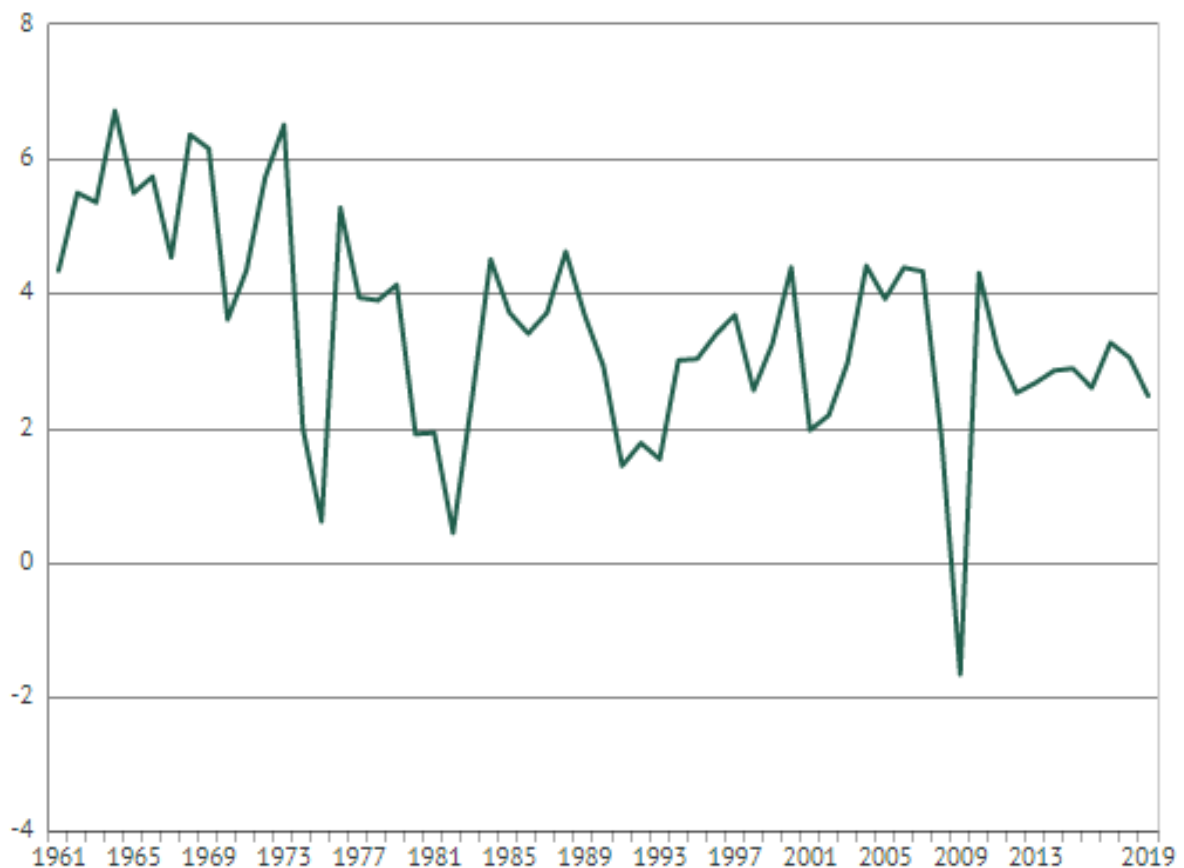


Рис. 2.2. Темп приросту ВВП 1961-2019 в %.

З наведеної вище діаграми можна побачити що динаміка росту ВВП досить передбачувана, після росту настає падіння. Найбільше падіння відбулось у 2009 році, у 2019 році спостерігається падіння на майже 19% порівняно з попереднім роком. Темп приросту ВВП 1990-2019 рр. по країнах.

Країна/Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Україна	378,2	407,2	426	486,4	462	435,5	475,7	504,2	533,9	561
Аргентина	661,3	736,7	797,3	819,7	849,6	839,9	867,2	885,2	1039,3	1037
Тайвань	797,5	889,4	941,4	973,2	1015,2	1066,1	1102	1112,8	1143,2	1202,8
Египет	779	828,7	860,9	958,7	992	985,3	1064,2	1057,1	1062,3	1145,6
Данія	239,1	247,4	250,5	262,4	270,3	278,8	297,7	317,4	332,8	346,7
США	14448,9	14992,1	15542,6	16197,1	16784,8	17527,3	18238,3	18745,1	19543	20611,9
Нідерланди	750,3	777,9	792	827,5	830,3	852,1	890,4	948,2	993,9	1028,6
Японія	4484,8	4573,2	4746,7	4967,1	4986,6	5136	5076,1	5180,3	5319,3	5450,7
Венесуела	476,1	506,3	545,1	562,1	550,2	520,9	436,7	375,2	308,8	204,3
Іран	1271,1	1337,4	1195,4	1157,4	1153,9	1039,9	1078,5	1133,7	1098	1044,8
Корея	1535,4	1625,3	1684,6	1726,9	1792,6	1933,8	2026,5	2105,9	2219,2	2304,8
Китай	12287,3	13735,7	15137,5	16277,4	17200,7	17880,3	18701,7	19814,1	21659,3	23393

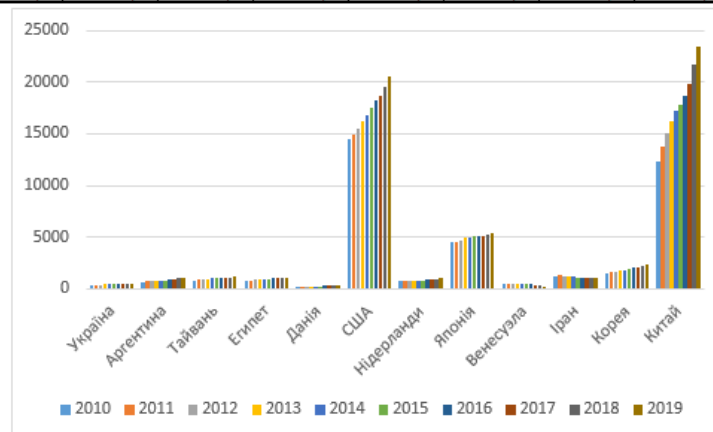


Рис. 2.3. Темп приросту ВВП 1990-2019 рр. по країнах.

Глобальний товарний ринок характеризується розгалуженою структурою, при якій ринок паливно-енергетичних товарів відіграє важливу роль у зовнішньоторговельних відносинах. Найбільш поширеним серед них є ринок нафти, природного газу, вугілля, електроенергії. Міжнародна торгівля нафтою характеризується постійним зростанням її експорту, по суті, це викопне стало масовим продуктом зовнішньої торгівлі. Останнім часом найбільшими експортерами нафти вважаються Саудівська Аравія, Норвегія, Росія і Венесуела. На частку країн ОПЕК припадає 40% світових поставок. Основними

імпортерами нафти є США, Японія, Корея, Німеччина. Такі країни, як США, Голландія, Сінгапур і Китай, одночасно є експортерами та імпортерами цієї сировини. Перераховані країни імпортують продукцію первинної переробки нафти, а потім проводять її більш глибоку переробку, продукція якої експортується. До 2015 року найбільші експортери газу можуть розраховувати на свій профіцит на світовому ринку. Таким чином, надлишок газу на ринку стане ударом для Росії, Ірану і Катару, які контролюють більшу частину своїх світових запасів. Виробництво скрапленого газу-одного з найперспективніших секторів енергетичного ринку, характеризується високими темпами зростання. До 2010 року його постачання майже подвоїться, що становить близько 40% світової торгівлі природним газом; тому глобальний ринок цього продукту контролюється кількома країнами. В даний час обсяг продажів скрапленого газу становить близько 27% світового експорту цієї продукції. За прогнозом, до 2015 року в США в основному за рахунок цього продукту буде рости імпорт «блакитного палива». Співвідношення між цінами на нафту і газ становить 0,60,7 і може зберегтися в перспективі до 2020 року. Провідні експортери-США, Австралія, Південна Африка, Колумбія. Продаж вугілля цими країнами забезпечує понад 91% світових потреб в імпорті. Вугільний ринок традиційно вважається ринком покупців-пропозиція перевищує попит. В цілому ціни на вугілля більш стабільні і менше залежать від поточних економічних коливань, ніж ціни на нафту (крім того, ціни на вугілля більш стійкі, ніж ціни на енергоносії). Мінеральні ресурси є основою розвитку економіки, яка визначає експортний потенціал країни, визначає розміщення і розвиток продуктивних сил. Загальний річний обсяг виробництва світового гірничодобувного комплексу становить близько 0,9-1,5 трлн. Доларів США. Особливістю міжнародної торгівлі залізною рудою є те, що за останні 100 років розвинені країни світу перетворилися на імпортерів. Це пов'язано як з виснаженням цих ресурсів, так і з погіршенням їх якості, що збільшує витрати на виробництво і збагачення. Щороку в світ експортується 40% видобутої залізної руди. Основними експортерами є Австралія і Бразилія, Україна експортує 45

мільйонів тон руди і займає сьоме місце в світі в Індію, Росію, США і Китай. Змінюється і внесок окремих держав у цю галузь: зростає частка Китаю і Росії, а зменшується частка Японії, США, Німеччини та України. Виробництво кольорової металургії займає провідне місце в міжнародному товарообігу. Країни, що розвиваються є великими експортерами сировини для комплексу кольорової металургії розвинених країн. Виробництво деревообробного комплексу в останні роки становить 3,5-4% всього світового експорту. До Японії імпортується близько 70% національних потреб, в Нідерландах, Італії та Бельгії-від 80 до 90%, Німеччина-57%, Франція-46%, країни Близького і Середнього Сходу і США-40%. Продажі світової торгівлі дерев'яними виробами в останні роки постійно зростають і ускладнюються. Сьогодні це близько 300 мільярдів доларів. Світовий експорт цієї продукції зріс більш ніж в 25 разів, а імпорт-більш ніж в 22 рази. Ринок продукції хімічної промисловості за обсягом експорту та імпорту буде одним з провідних місць у світі, національна економіка за рахунок нових будівельних матеріалів, сільського господарства мінеральних добрив, пестицидів і стимуляторів зростання, споживчого попиту серед населення товарів побутової хімії, пластмас. Найбільш потужним сектором хімічної структури ринку є торгівля органічними речовинами, яка становить понад 60% світового експорту та імпорту хімічної продукції. Неорганічна хімія займає друге місце в міжнародній торгівлі. Одним з основних видів міжнародної торгівлі є торгівля машинами та обладнанням, яка розвивається швидше в порівнянні з іншими групами товарів. Положення окремих країн на ринку машин і обладнання визначає інтенсивність розвитку новітніх технологій, визначає місце і роль країни в науково - технічному прогресі, авторитет і вплив в сучасному світі. В останні роки в структурі міжнародної торгівлі провідне місце займає продукція автомобілебудування (25% світового експорту і 26% імпорту), дрібного машинобудування і машинобудування (відповідно 24% і 23%), а також енергетичне машинобудування (21% і 20%) [8]. Експортна боротьба відбувається в основному між країнами Європи та Азії, частка яких коливається в середньому

від 30 до 40%. Вони є основними конкурентами ринку, визначають як собівартість продукції, так і експортні стратегії розвитку. Міжнародна торгівля товарами легкої промисловості відіграє особливу роль у складній системі світової економіки. Визначення загальних закономірностей розвитку ринку цих товарів ускладнюється різноманітністю продуктів, але тенденції, динаміка і географічна спрямованість товарних потоків на цьому ринку визначають насамперед науково-технічні, глобалізаційні та інтеграційні процеси у світовій економіці. Міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією відноситься до найменш прогнозованих видів міжнародної торгівлі і характеризується низькими темпами зростання продажів, а також різкими коливаннями обсягів експорту та імпорту. У сировинній структурі світового обороту сільськогосподарської продукції переважають зерно і продукти її переробки, молоко і молочні продукти, цукор, м'ясо і м'ясопродукти, напої. Рівень продовольчої безпеки відбивається на становищі країни у світовій торгівлі. Якщо в першій половині XX ст. провідними експортерами були країни із середнім і низьким рівнем економічного розвитку, потім у другому - переважно високорозвинені регіони. Світовий зерновий ринок має стійку спеціалізацію, виробництво зерна в цілому зосереджено на розвинених країнах, а більшість країн, що розвиваються, не в змозі вирішити свої зернові проблеми і змушені широко імпортувати зерно. Зараз на світовому ринку зерна змінилося:

- знизилися врожаї в США і Канаді;
- скоротилися перехідні запаси в найбільших країнах-експортерах;
- вийшли на ринок нові країни-експортери, такі як Угорщина, Росія,

Україна, Казахстан, Туреччина. Держава, що спирається на потужний інтелектуальний потенціал, відчуває себе набагато впевненіше в світовому співтоваристві.

Високий рівень інтелектуальної діяльності в країні визначає її політичну, економічну і територіальну незалежність. Інтелектуальний потенціал істотно впливає на рівень виробництва, життя і благополуччя людей. Зокрема, досягнення, відображені в об'єктах інтелектуальної власності, можуть бути

сильно пов'язані з конкурентоспроможністю товарів і послуг і тому стають одним з основних факторів економічного зростання.

2.2. Аналіз динаміки структури експорту України на фоні світових тенденцій

Економічний і експортний потенціал країни є взаємозалежними сторонами суспільного виробництва. Динамічна і ефективна, з відмінною структурою, національна економіка є ключем до високого рівня експортного потенціалу. У свою чергу, високі обсяги експорту створюють можливості для збільшення імпорту, зокрема передових технологій та обладнання, що сприяє розвитку всієї економіки.

Тому, якщо країна хоче зайняти гідне місце в сучасному світі, їй необхідно дуже серйозно розглянути розвиток глобального експортного потенціалу. Ця незаперечна правда особливо важлива для України як країни, яка порівняно недавно вийшла на світову сцену як незалежна держава.

На жаль, за десятиліття незалежності Україна не тільки не збільшила свій експортний потенціал, а й частково втратила те, що накопичилося за останні роки. На момент проголошення незалежності Україну можна було класифікувати як промислово-сільськогосподарську країну з високим рівнем науково-технічного потенціалу та висококваліфікованими людськими ресурсами. Звідти і наявність відносно високого експортного потенціалу. Зокрема, за оцінками експертів, в 1992 році Україна лідирувала в рейтингу країн СНД за зовнішньоекономічним потенціалом із загальним результатом 83 з максимально можливих 120 балів, в той час як країни Балтії мали 77 балів, Росія-72. Проте в майбутньому значна частина цих конкурентних переваг була втрачена. А в третьому тисячолітті для України цілком реальною стає загроза опинитися на периферії світової економіки щодо розвитку економіки, структури промислового виробництва, стану сільського господарства. Навіть

сьогодні небезпека для нашої країни не подолана, щоб залишатися поза процесами глобалізації [8].

Основним фактором розвитку конкурентоспроможності національної економіки будь-якої країни є розвиток її зовнішньоекономічної діяльності. Ґрунтуючись на аналізі міжнародної торгівлі можна визначити основні її недоліки та сформувати напрямки покращення зовнішньоекономічної діяльності, що безумовно вплине на розвиток економіки країни. Зважаючи на завдання підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки, зростання добробуту населення, покращення рівня життя, питання міжнародної торгівлі залишається досить актуальним. В умовах, коли економіка України зазнає впливу багатьох суттєвих факторів: сприятливих ззовні умов для розвитку зовнішньої торгівлі, перешкод внутрішнього характеру – воєнно-політичного конфлікту на сході країни, погіршення економічних відносин із Російською Федерацією, саме завдяки аналізу динаміки експортно-імпортних операцій можна отримати інформацію про те, наскільки розвинені її зв'язки з іншими країнами, визначити перспективи розвитку, розробити стратегії, які в подальшому покращать функціонування економіки, в тому числі і міжнародної торгівлі.

В умовах глобалізації та посилення інтеграційних процесів розвиток зовнішньоторговельної сфери є одним з головних чинників конкурентоспроможності національної економіки. У період системної трансформації економіки України відбуваються істотні зміни у зовнішньоторговельній діяльності, наслідки яких мають різновекторний вплив на стан економічної безпеки. Тому аналіз тенденцій та змін у сфері зовнішньої торгівлі важливий для прийняття ефективних управлінських рішень та внесення обґрунтованих коректив в економічну політику держави [5, с. 48]. Важливе місце у дослідженні зовнішньоекономічної діяльності України займає географічна структура експорту-імпорту товарів, тому проаналізуємо її, використовуючи дані табл. 2.3.

Таблиця 2.3.

Географічна структура експорту-імпорту товарів (млн. дол. США)

Рок и	Усьог о	Країни СНД	Інші країни СВІТУ	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африк а	Амери ка	Австралі я і Океанія
Експорт									
2013	51406,	18750,6	32654,6	13839,6	13095,3	13715	3018,7	2000,	28,4
2014	68394,	26177,0	42217,2	18442,4	18031,5	17737	3344,2	2552,	29,8
2015	68830,	25318,6	43511,8	17424,0	17133,7	17681	5638,2	2607,	50,9
2016	63320,	22077,3	41243,4	17064,2	16758,6	16813	5094,7	2163,	40,1
2017	53901,	14882,3	39019,4	17132,1	17002,9	15350	5098,2	1372,	23,5
2018	38157,	7805,1	30351,0	13248,3	13015,2	12378	3803,3	785,6	13,6
2019	36351,	6031,5	30330,2	13780,1	13499,3	11796	3866,1	735,2	18,3
Імпорт									
2013	60742,	26697,4	34044,8	20004,5	19151,4	10023	874,4	2879,	261,4
2014	82608,	37212,4	45395,8	27065,9	25805,8	13779	940,6	3913,	194,0
2015	84717,	34497,2	50220,4	27569,6	26237,2	17140	851,3	4446,	195,7
2016	76986,	27941,6	49045,2	28566,2	27046,5	15237	749,8	4339,	93,7
2017	54428,	17276,9	37151,8	22383,0	21069,1	10848	679,9	3021,	182,2
2018	37516,	10485,5	27030,9	16665,3	15330,2	7235,	601,7	2336,	169,6
2019	39249,	8565,4	30684,4	18470,2	17140,8	8920,	553,9	2594,	120,6

Проаналізувавши показники табл. 2.3. можемо говорити про те, що загальна сума і експорту, і імпорту України зростала до 2013 року, у 2016 дещо знизилась, а починаючи з 2017 року почала і зовсім скорочуватися. Це можна пов'язати з тим, що не враховувалась сума експорту та імпорту тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та частини зони проведення антитерористичної операції. Також економіка країни крім того зазнала і інших видів впливу і разом усе це дало зниження показників міжнародної торгівлі. Протягом досліджуваного періоду найбільше експортувалося до країн СНД, Європи, країн Європейського Союзу, Азії та інших країн світу. Експорт до країн СНД за 2019 рік скоротився, порівняно з 2018 роком, а до країн Європейського Союзу та Європи, навпаки – зріс. Щодо імпорту, то тут прослідковується майже така ж сама тенденція. Імпорт з країн СНД до України знизився у 2019 році порівняно з 2018, а з країн ЄС, Європи та Азії – зріс. Таким чином, можемо сказати що структура зовнішньоекономічної діяльності України відповідно до різних країн починаючи з 2016 року почала змінюватись та змінюється і досі. Окремі напрями міжнародної торговельної співпраці стають тривалими, інші носять короткостроковий характер,

відображаючи певні тенденції співпраці. Проаналізуємо товарну структуру зовнішньої торгівлі України за попередній рік на основі даних табл. 2.4. Виходячи з інформації наведеної вище, найбільше доходів Україна отримує від експорту продуктів рослинного походження; жирів та олій тваринного або рослинного походження; недорогоцінних металів та виробів з них та від машин, обладнання та механізмів; електротехнічного обладнання. Щодо імпорту іноземних товарів, то тут Україна найбільше залучає мінеральні продукти; продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, а також машин, обладнання та механізмів; електротехнічного обладнання. Експорт іноземних товарів в 2019 році скоротився порівняно з 2018 роком, і становив 95,4 %. Відповідно можемо стверджувати, що він скоротився на 4,6 %. Щодо імпорту – прослідковується зворотна тенденція. Загрозливою тенденцією, яка притаманна зовнішній торгівлі України впродовж останніх десяти років, є посилення залежності від імпорту високотехнологічних товарів. З огляду неспроможності країни задовольнити власні потреби це загрожує збільшенням від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами та кризовими явищами у діяльності вітчизняних високотехнологічних виробництв [8, с. 196].

Таблиця 2.4.

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2019 році.

	тис. дол. США	у % до 2018	у % до загальног о обсягу	тис. дол. США	у % до 2018	у % до загальног о обсягу
Усього	36 361 711,20	95,40	100,00	39 249 797,20	104,60	100,00
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	775036,9	94,1	2,1	626279,1	114,2	1,6
II. Продукти рослинного походження	8093693,7	101,5	22,3	1284816,5	112,1	3,3
III. Жири, сири та олії тваринного або рослинного походження	3962975,8	120,1	10,9	245957,3	134,9	0,6
IV. Готові харчові продукти	2450096,2	99,3	6,7	1734013,9	107,9	4,4

Продовження таблиці 2.4.

V. Мінеральні продукти	2728764,8	88	7,5	8495024,4	72,7	21,6
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	1558173,2	73,1	4,3	5619505,4	112,2	14,3
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	409203,7	99,2	1,1	2866880,1	108,3	7,3
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	121962,5	106,3	0,3	208817,6	124,8	0,5
IX. Деревина і вироби з деревини	1131596,8	102,2	3,1	196737,9	132,7	0,5
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	536903,4	87	1,5	915296,7	104,2	2,3
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	677445,5	106,8	1,9	1545748,7	109,3	3,9
XII. Взуття, головні убори, парасольки	163821,3	108,6	0,5	269414,4	108,5	0,7
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	298541,7	90	0,8	605821	118,8	1,5
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	51957,8	63,3	0,1	67314,9	93,7	0,2
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	8338854,6	88	22,9	2306476,1	115,1	5,9
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	3637946	92,3	10	7889365,2	125,8	20,1

Продовження таблиці 2.4

XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	555659,8	81,8	1,5	2959494,7	169,7	7,5
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	145690,7	91,9	0,4	580186,1	125,1	1,5
XIX. Різні промислові товари	537060,2	102,4	1,5	626281,7	122,3	1,6
XX. Твори мистецтва	182,5	62,9	0	1304,7	204,6	0

Таблиця 2.5.

Зовнішня торгівля України товарами з країнами ЄС у 2019 році (тис. дол. США)

	Експорт	Імпорт	Сальдо
Усього по країнах ЄС	13 496 283,20	17 140 841,80	- 3 644 558,60
у тому числі			
Австрія	361323,9	465091,3	-103767,4
Бельгія	251541,9	450193,7	-198651,9
Болгарія	418193,3	172873,8	245319,4
Велика Британія	317792,1	709262,8	-391470,6
Греція	159123,2	233560,4	-74437,2
Данія	155453,9	184203	-28749,1
Естонія	98048,2	66632,2	31416
Ірландія	45483,9	84712,5	-39228,5
Іспанія	1004547,4	500939,5	503607,9
Італія	1929575,6	1358227,8	571347,8
Кіпр	53481,4	22081,6	31399,9
Латвія	138155,3	112462,2	25693,2
Литва	258222,5	492528	-234305,6
Люксембург	5087	61475,9	-56388,8
Мальта	7746	11479,2	-3733,2
Нідерланди	995322,6	546847,8	448474,8
Німеччина	1423735,2	4318445,9	-2894710,7

Продовження таблиці 2.5.

Польща	2200010,1	2693326,6	-493316,5
--------	-----------	-----------	-----------

Португалія	228126	50561,6	177564,4
Румунія	716981,4	380744,6	336236,8
Словаччина	471362,6	434865,6	36496,9
Словенія	16758,2	137288	-120529,7
Угорщина	1053084,2	801992,9	251091,3
Фінляндія	62355,7	216840,6	-154485
Франція	453674,3	1530515,3	-1076841
Хорватія	39065,9	29660,9	9405
Чехія	560756,1	654830,9	-94074,8
Швеція	71275,4	419000,6	-347725,1

Досліджуючи дані табл. 2.5., можемо констатувати, що найсуттєвіше місце в експорті України посідають такі країни Європейського Союзу як: Іспанія, Італія, Німеччина, Нідерланди, Польща та Угорщина. Найменшу питому вагу в експорті займають: Естонія, Ірландія, Кіпр, Люксембург, Мальта, Словенія, Фінляндія та Хорватія. Найбільше імпортують товарів в Україну такі країни як: Італія, Німеччина, Польща та Франція, а найменше: Естонія, Ірландія, Кіпр, Люксембург, Мальта, Португалія та Хорватія. Отже, проаналізувавши наведені дані, можемо зробити висновок, що з певними країнами Європейського Союзу Україна підтримує тісніші зовнішньоекономічні зв'язки, а з деякими такі зв'язки є і зовсім незначні. Найважливішими країнами в експорті та імпорті України, які входять до числа країн Європейського Союзу, посідають такі країни як: Італія, Німеччина та Польща. В підсумку за 2016 рік імпорт з країн Європейського Союзу перевищив обсяги експорту до цих країн, і загальна сума складала -3477125,1 тис. дол. США.

Збалансування обсягів експорту та імпорту з метою забезпечення економічного розвитку є важливим завданням будь-якої країни. Експорт не може постійно перевищувати імпорт, оскільки це не сприяє ефективному використанню валютних коштів. І якщо в довготривалий період часу експорт та імпорт повинні бути збалансовані, то для країни, яка має забезпечити економічний прорив, перевищення експорту над імпортом є умовою розширення валютних можливостей та імпорту важливих для подальшого

розвитку компонентів. Абсолютно нормальною є ситуація, коли причиною перевищення імпорту над експортом є імпорт наукоємного обладнання, послуг інноваційного характеру [10, с. 92].

На основі проведеного дослідження можна визначити наступні напрямки удосконалення міжнародної торгівлі: підвищення якості виготовлених товарів; розширення зовнішньоекономічних зв'язків; зміна структури імпорту та експорту, на такий, який є найбільш оптимальним для України, за наявних природних ресурсів та промисловості; виважена політика уряду щодо стимулювання власного виробництва, зниження кризових явищ, подолання безробіття, сприяння зміцненню національної валюти.

Отже, аналіз тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України дав змогу визначити перспективи її подальшого розвитку та напрямки подолання проблеми. Основними, з яких є: підвищення якості виготовлених товарів; розширення зовнішньоекономічних зв'язків; виважена політика уряду щодо стимулювання власного виробництва, зниження кризових явищ, подолання безробіття, сприяння зміцненню національної валюти. Врахування запропонованих напрямків вплине на підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки, зростання добробуту населення, покращення рівня життя.

2.3. Проблеми реалізації експортного потенціалу України в умовах глобалізації

Конкурентоспроможність національної економіки на світовому ринку та ефективність реалізації інтеграційних стратегій потребують експортного потенціалу, становища, фінансового, економічного, соціального розвитку та економічної безпеки країни. Вважається також, що відсутність систематичного регулювання експортних операцій підриває ефективність функцій держави і призводить до кризових явищ у фіскальній і грошовій сферах. Тому в умовах сучасності для вирішення дилем, пов'язаних з підвищенням ефективного

утворення експортного потенціалу країни, потрібно приділяти більше уваги зовнішньоекономічній стратегії України. Проблематиці розвитку експортного потенціалу промислових підприємств, регіонів і країни присвячена велика частина роботи дослідників. Особлива увага приділяється формуванню сутності терміну «експортний потенціал». Зокрема, він досліджує, чим обсяг товарів і послуг в економічній і соціальній сфері, а також на світовому ринку з максимальною користю для країни продає [5, с.85]. Дослідники також проаналізували експортний потенціал як частину економічного потенціалу країни, здатного відтворити конкурентну перевагу на міжнародному ринку [3, с.56]. Експортний потенціал - здатність конкурентоспроможні товари в умовах постійного зростання тарифів при використанні природних ресурсів і для виробництва в розвитку наукового та технічного потенціалу [9, с.100]. Стверджуючи, що інтенсивний розвиток зарубіжних економічних зв'язків зумовлює необхідність дослідження експортного потенціалу як регіону [5, с.69-77], так і підприємств [6, с. 103]. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На думку експертів, Україна потребує стійкого зростання народного господарства і поліпшення добробуту населення, але необхідно враховувати проблеми інтеграційного характеру [7]. Тому, незважаючи на велику кількість наукових робіт з формування та зміцнення експортного потенціалу України, деяким моментам необхідна підвищена увага у умовах інтеграції. Економічний розвиток країни значною мірою залежить від експортних можливостей, який є одні з основних джерел валютного впливу, поліпшення економічного добробуту, підвищення рівня життя населення тощо. Незважаючи на підписання Україною в 2014 році політичної та економічної частини асоціації з Євросоюзом, недооцінка впливу сучасних інтеграційних процесів і глобальних тенденцій може перетворити країну на аутсайдера в Світогорському просторі. Найчастіше його розглядають з позицій ресурсного, ефективного, системного, ринкового, цільового, функціонального та адаптивного підходу (Рис 2.4.). В цілому, експортні можливості країни тісно пов'язаний з її конкурентною перевагою на міжнародному ринку і залежить від

географічного положення країни; економічні, кліматичні, соціально-культурні, інфраструктурні, наукові, інноваційні, трудові, технологічні, інвестиційні та історичні умови діяльності економічних суб'єктів; правові, політичні та економічні середовища ведення міжнародного бізнесу [7, с. 154]. Всі фактори, що впливають ілюструється концептуальною схемою формування експортного потенціалу в умовах інтеграційних процесів (Рис. 2.5), повинні бути проаналізовані на 4 рівнях: мікро, мезо, макро і мега- рівнів. Тому що ефективність формування експорту визначає конкурентоспроможність національної економіки на міжнародній арені, необхідно окремо підкреслити таких обмежуючих чинників - низький рівень інноваційної активності (у світовому рейтингу глобального індексу інновацій у 2015 році. Україна була не тільки розвиненим країнам, а й багатьом країнам, що розвиваються, зайнявши 63-є місце в 143 [14]); - високий рівень тіньової економіки (42% ВВП) [15];

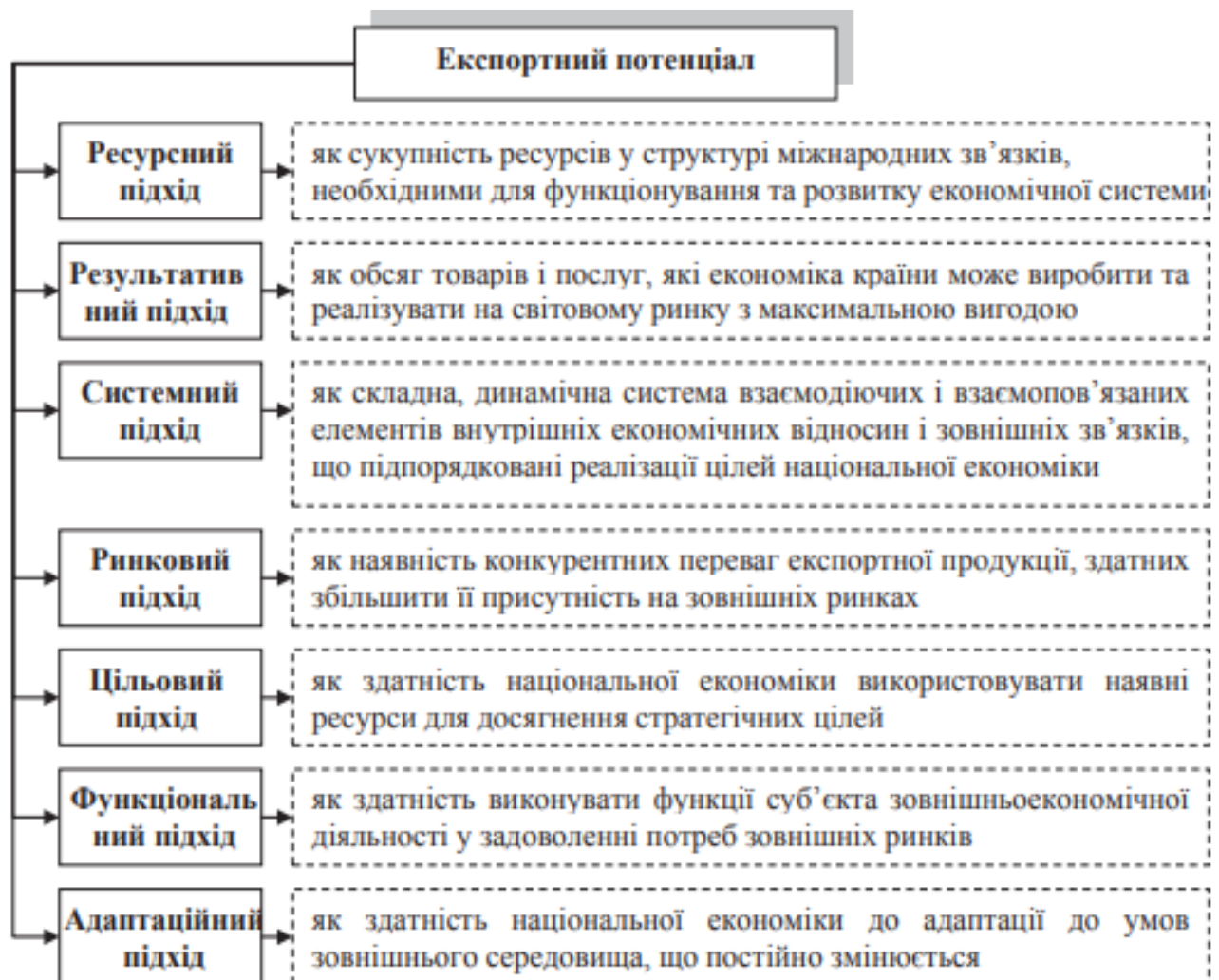


Рис. 2.4. Характеристика підходів щодо визначення експортного потенціалу

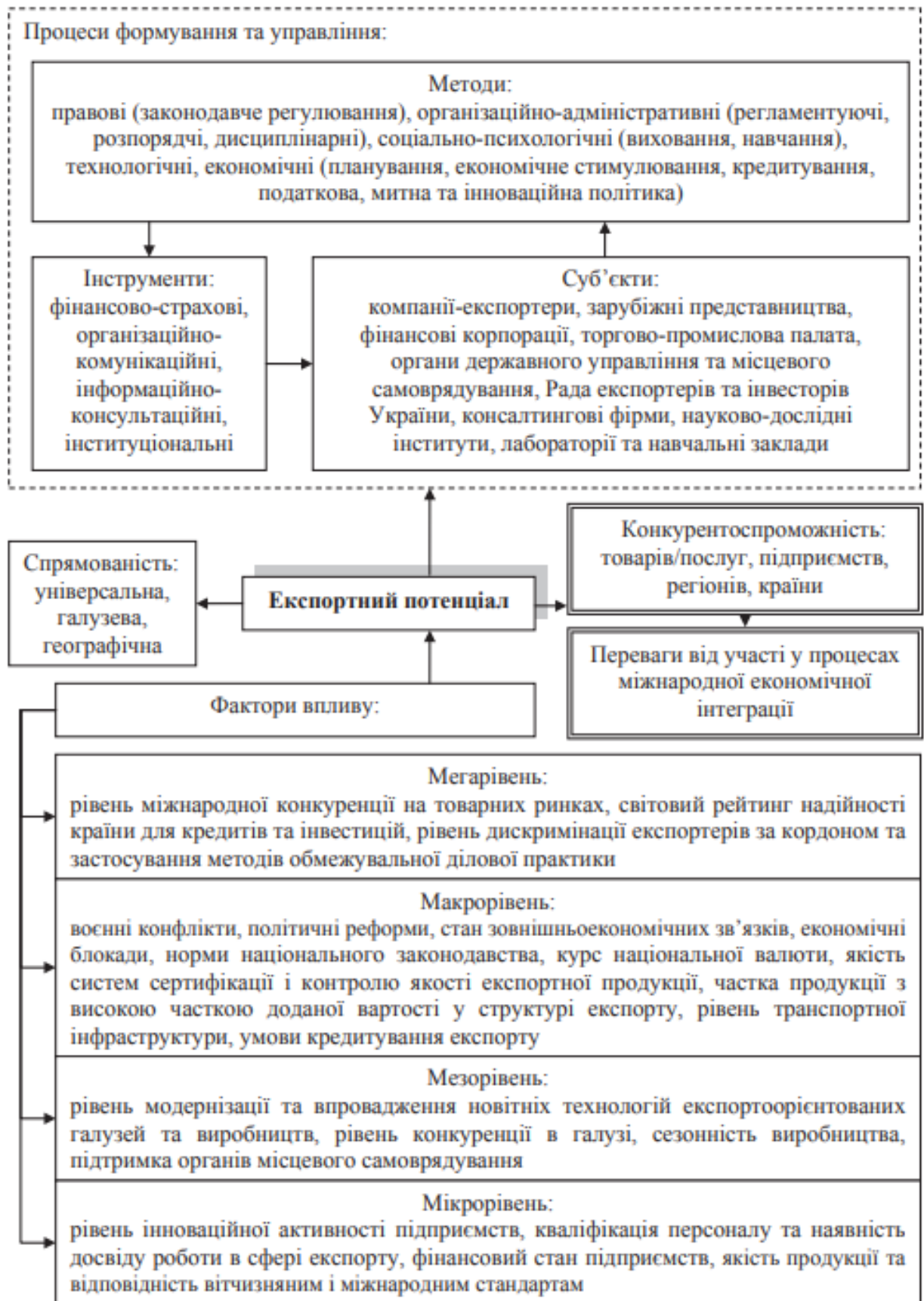


Рис. 2.5. Концептуальна схема формування експортного потенціалу в умовах інтеграційних процесів

Основними сучасними проблемами формування українського експорту, на думку науковців, є [19]:

- сировинний характер внутрішнього експорту;
- безсистемність політики структурних перетворень в матеріально-технічній і технологічній базі народного господарства;
- недіючі правові засади створення та реалізації державних фінансових інструментів підтримки експорту;
- недостатній рівень впровадження новітніх технологій;
- поширення обмежувальних і протекціоністських заходів окремими країнами і провідними транснаціональними корпораціями;
- наявність дисбалансів у двосторонній торгівлі з основними партнерами;
- високі ризики фінансових втрат при експортних операціях;
- відсутність ефективних механізмів експортного кредитування;
- широке використання офшорних компаній і ухилення від сплати податків.

Зовнішні та внутрішні фактори роблять істотний вплив на експортний оборот України. Серед інсайдерів, у яких є серйозні проблеми, можна виділити наступні:

- Недосконале українське законодавство з контролю за здійсненням та розвитку експорту порівняно з міжнародними нормами;
- Низька конкурентна спроможність промисловості;
- Нemoжливість впливати інвестиції в перспективні експортні проекти за рахунок внутрішніх ресурсів, а також складного фінансового становища більшості виробничо-конверсійних підприємств [8, С. 63];
- Штучне обмеження курсу гривні в «валютному коридорі» знижує можливість використання курсових факторів для стимулювання експорту;
- Слабкий розвиток національних систем сертифікації та контролю якості експортних продуктів на ріст вимог споживачів та екології та безпека продуктів, що продаються на ринках розвинених країн;

- Збільшення ціни на продукти та послуги природних монополій порівняно із зростанням ціни на продукти обробної та сільськогосподарської та харчової промисловості [4, с. 60];

- Більшість підприємств не мають спеціальні знання і досвід в області експорту, та відсутня координація діяльності на зовнішніх ринках.

Перераховані вище внутрішні чинники значно ускладнюють розвиток експортно-орієнтованих галузей, але також важливі негативні наслідки зовнішніх факторів, серед яких може виділитися міжнародна конкуренція в останнє десятиліття, різке зростання вимог споживачів до якості продукції за рахунок впровадження інноваційних технологій у виробництві, використання більш складних форм протекціонізму країнами і політична підтримка країн, що розвиваються і їх експортерів.; Авторитет України знаходиться на низькому рівні у світовому рейтингу за обсягом кредитів та інвестицій [5, С. 85], що ускладнює використання іноземних фінансових ресурсів для розвитку експортного потенціалу країни; вплив політики України на міжнародну економічну інтеграцію. Аналізуючи перераховані проблеми, можна дійти висновку, що на сучасному етапі формування експортного потенціалу країни значна увага має приділятися освоєнню та підготовці випуску нових видів товарів, розробці та впровадженню інновацій, нових технологій на підприємствах, оскільки розвиток науково-технічної діяльності є передумовою успішного функціонування та покращення стану експорту. Проте інноваційна активність України вирізняється нестабільними показниками. Зауважимо, що якщо за даними 2012-2013 рр. Україна піднялась в рейтингу на 9 позицій, то за даними 2013-2014 рр. – втратила 11 позицій й посіла 84 місце, хоча при цьому не втратила перспектив для подальшого розвитку інноваційного потенціалу країни [19]. Однією з основних причин низької інноваційної активності є недостатні обсяги фінансування, передусім науки. Тому нижче відображено динаміку фінансування науки в Україні.

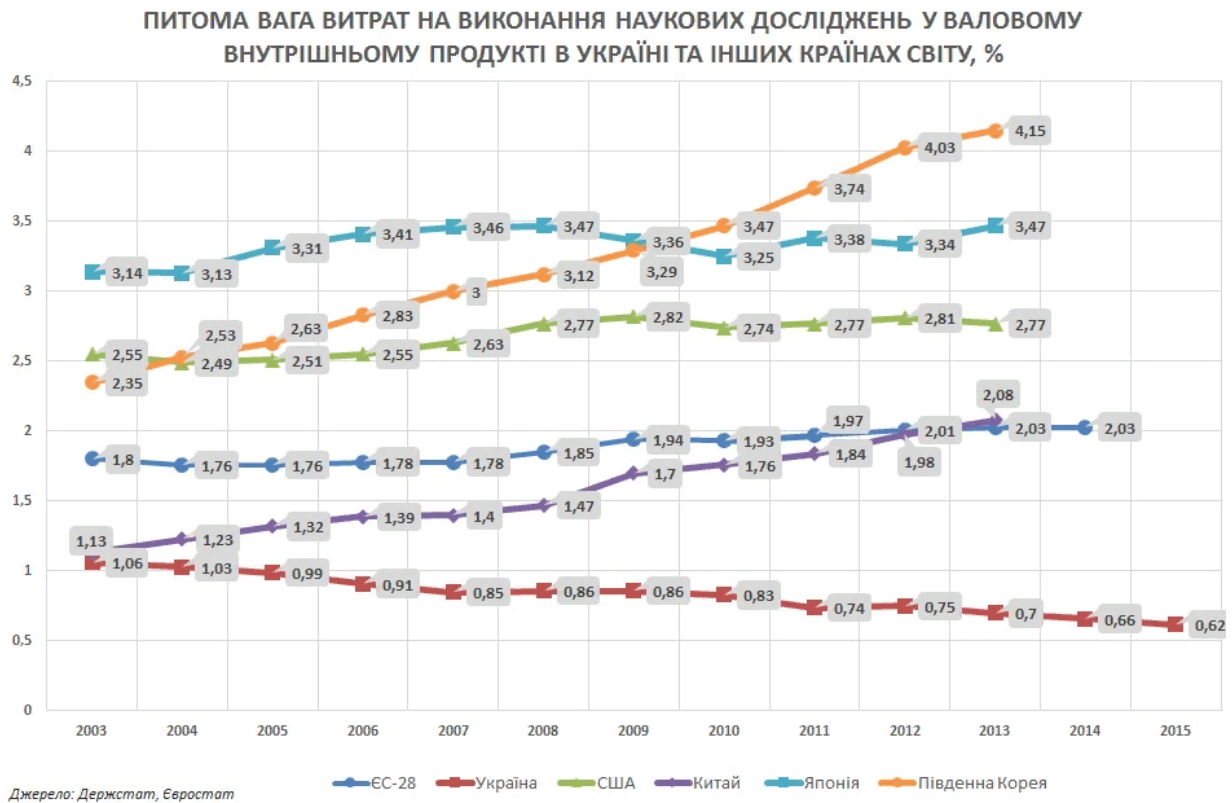


Рис. 2.6. Питома вага витрат на виконання наукових досліджень

Таблиця 2.6.

Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт за 2010-2019 роки

	Витрати усього, млн.грн	У тому числі на виконання						Частка витрат на дослідження і розробки у ВВП, %
		фундаментальних наукових досліджень		прикладних наукових досліджень		науково-технічних (експериментальних) розробок		
		млн.грн	у % від загальних витрат на дослідження і розробки	млн.грн	у % від загальних витрат на дослідження і розробки	млн.грн	у % від загальних витрат на дослідження і розробки	
2010	8117.1	2180.0	27,8	1590.4	20,6	4349.7	54,6	0,76
2011	8523.4	2210.8	26,9	1815.9	22,3	4499.7	53,8	0,66
2012	9429.9	2625.3	28,8	2029.2	22,5	4785.4	51,7	0,69
2013	10250.5	2699.2	27,3	2060.4	21,1	5492.9	54,6	0,72
2014	9490.5	2459.0	26,9	1892.7	20,8	5162.8	55,3	0,66

Продовження таблиці 2.6.

2015	11014.6	2468.2	23,4	1970.6	18,8	6591.8	60,8	0,59
2016	11545.7	2230.7	20,3	2570.2	23,2	6753.8	60,5	0,5
2017	13395.3	2929.5	22,9	3175.2	24,6	7298.6	56,5	0,51
2018	16780.7	3760.5	23,4	3572.3	22,3	9462.9	57,3	0,53
2019	17260.6	3755.4	22,7	3640.7	22,1	9891.5	59,2	0,51

Тому слід зазначити, що держава повинна докласти великих зусиль для подолання тих проблем, які існують в області потенційного розвитку експорту. Тому для вирішення цих проблем та реалізації перспективних адміністративних заходів необхідно розробити цільовий план розвитку експортного потенціалу України. Реалізація програми дозволить створити сприятливі умови на основі поступових змін у динамічному розвитку спеціалізованого експорту, підвищити конкурентоспроможність національної економіки, підвищити якість української продукції, збільшити присутність вітчизняних експортерів на традиційних ринках збуту, стимулювати вихід на нові зовнішні ринки, а також забезпечити інтеграцію України в європейську та світову економічну діяльність. Питання, підняті в цій статті, є спірними і тому вимагають подальшого вивчення в цьому зв'язку. Тому інтеграція України у світову торговельну систему повинна ґрунтуватися на збалансованій зовнішній політиці, що враховує фактори, що впливають на неї у всій системі. Тільки за таких умов можливий вихід на світовий ринок, стимулювання економічного зростання, підвищення рівня життя населення, розширення ринку збуту і завоювання довіри провідних країн і міжнародних організацій. В цілому аналіз структури експорту України в 2005-2019 рр. показує, що вітчизняна економіка виходить у світ поза сировинних і низькотехнологічних програм. Наразі для промислових підприємств характерна предметна спеціалізація з наявністю жорстких технологічних ліній. Відповідно, науково-технічний потенціал використовується неефективно та не дозволяє формувати для країни додаткові конкурентні переваги. Тому для країни необхідні економічні реформи, які дозволять трансформувати соціально-економічні відносини та прискорити запровадження високоефективної моделі

розвитку для зміцнення економічного потенціалу країни, забезпечення стабільного й прискореного економічного зростання, формування інноваційної та конкурентоспроможної національної економіки. Також для посилення експортного потенціалу Україні необхідно зосередити ресурси на виробництві конкурентоспроможної технологічної продукції. Для того, щоб Україна стала рівноправним членом міжнародних економічних відносин, потрібно реалізовувати заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності національних підприємств на світовому ринку, а також покращувати рівень експортного потенціалу. Експортний потенціал країни-це кількість товарів і послуг, які можуть бути вироблені в країні і можуть бути продані з максимальною вигодою для цієї країни. Це тісно пов'язано з конкурентоспроможністю продукції, призначеною для світового ринку. Завдяки успіху політики сприяння експорту та Угоди про вільну торгівлю з ЄС, підписаної в 2013 році., Україна почала продавати більше продукції до Євро простору, а експорт до Росії різко зменшився. Основними проблемами сучасного розвитку українського експорту, на вирішенні яких повинні бути сконцентровані зусилля уряду, є: сировинний характер та вузька спеціалізація значної частини експорту, недостатній рівень інвестування в модернізацію експорт орієнтованих виробництв та гостра нестача новітніх технологій, а також не конкурентоспроможність продукції через високий рівень ресурсо- та енерго-витратності вітчизняних виробництв. Для вирішення подібної проблеми та реалізації перспективної діяльності державного управління ми пропонуємо розробити низку завдань, які дозволяють створити сприятливі умови для динамічного розвитку експорту на основі прогресивної зміни спеціалізації та підвищення конкурентоспроможності народного господарства. Одним з найважливіших напрямків підтримки експорту, особливо високо оброблених товарів, є використання важелів податкового регулювання. Україна повинна враховувати досвід багатьох країн, які визнані експортно орієнтованими і які створили успішні структури багато років тому. Це їхній досвід, який можна взяти на себе. Це, наприклад, Німеччина, Австрія і Данія в Європі, Південна

Корея в Азії, Мексика в Америці, де максимальна лібералізація це Сполучені Штати. Не все, що працює для них, буде працювати у нас, але успішні підходи, такі як Литва або Канада, можна вважати основою [10].

Для вирішення цих проблем та реалізації перспективної діяльності державного управління пропонується розробити низку завдань, які дозволяють створити сприятливі умови для динамічного розвитку експорту на основі прогресивної зміни спеціалізації та підвищення конкурентоспроможності народного господарства. Одним з найважливіших напрямків підтримки експорту, особливо високо оброблених товарів, є використання важелів податкового регулювання. Україна повинна враховувати досвід багатьох країн, які визнані експортно орієнтованими і які створили успішні структури багато років тому. Це їхній досвід, який можна взяти на себе. Це, наприклад, Німеччина, Австрія і Данія в Європі, Південна Корея в Азії, Мексика в Америці і т.д. ті, де максимальна лібералізація-це Сполучені Штати. Не весь досвід можна адаптувати до вітчизняних умов, але успішні підходи, такі як Литва або Канада, можна вважати основою.

2.4. Аналіз експортного потенціалу вугільної галузі України

Вугілля є найдоступнішим і стійким джерелом енергії в світі і традиційно вважається одним з основних джерел глобального енергопостачання. Згідно з прогнозом BP Energy Outlook 2030, світове споживання вугілля в 2011 році зросло на 5,4%. Вугілля в останні роки інші традиційні джерела енергії, найбільше зростання спостерігається тільки на викопному паливі. В даний час на частку вугілля припадає понад 30% світового споживання електроенергії, що є найвищим показником з 1969 року. Згідно з середньостроковою доповіддю Міжнародного енергетичного агентства про ринок вугілля за 2011 рік, глобальний попит на вугілля продовжує енергійно зростати протягом наступних п'яти років, незважаючи на публічні заклики в багатьох країнах довіряти високо вуглецевому паливу як своєму основному енергетичному

ресурсу. У зв'язку з низькою поточною ціною за одиницю скорочених викидів в європейській енергетичній галузі можна розглянути питання про раніше оголошений перехід від дешевого вугілля до альтернативних джерел енергії. Видобуток вугілля є найстарішим і в той же час одним з найважливіших напрямків паливно-енергетичної галузі в багатьох країнах світу. Раніше вугілля, що використовується для виробництва побутової та промислової теплової енергії на базі виробництва електроенергії та коксу для металургійної промисловості, все частіше використовувався в хімічному виробництві, а також використовувався в якості палива для транспортних засобів. У 2019 році поточні загальносвітові сумарні запаси вугілля становлять 9,4 трлн тон вугілля і 540 трлн тон бурого вугілля, в тому числі 14,8 трлн тон оцінено в відкритих вугільних родовищ при нинішніх темпах споживання в світі вистачить на 200-300 років. Є ще можливість підводного видобутку вугілля. Видобуток вугілля йде з Німеччини в Китай, 9, 4 млн тон, близько 2,5 млн тон в США, більше 100 млн тон, у тому числі близько 400 млн тон. Видобуток вугілля в європейській країні в останні роки скоротився. Підземний видобуток вугілля обмежений, а видобуток вугілля відкритим способом продовжує збільшуватися. За останні 30 років виробництво подвоїлося і склало близько 50%. Сполучені Штати, Китай, Росія лігніт позаду, в той час як Китай, Росія, Сполучені Штати швидше лігніт, ніж попереду. На початку 90-х років обсяг міжнародної торгівлі вугіллям досяг 400 млн тон. Нинішні великі експортери вугілля Австралія, США і ПАР продовжують грати в цій області провідну роль. На їх частку припадає 67% торгівлі морським енергетичним вугіллям. Вони також збільшують продажі вугілля новим продавцям-Індонезії, Колумбії і, в меншій мірі, Венесуелі, де відкрита вугільна шахта має дешевий надлишок робочої сили, що призводить до низької видобутку вугілля. На думку експертів європейських країн, основними країнами-експортерами вугілля є гроші кар'єрних вугільних компаній. Великих імпортерів енергетичного вугілля можна розділити на дві категорії: країни Західної та Східної Європи, де попит на вугілля зростає через високу собівартість видобутку вугілля і низького споживання вуглецю; і країни

Тихоокеанського регіону Японія, Тайвань і Корея використовують відносно обмежене джерело енергії для збільшення виробництва [20]. В останні роки ціни на вуглецеві продукти досягли піку через зростання виробничих витрат. Таким чином, проблемам вугільної промисловості, незважаючи на експортну активність вугільної галузі, для аналізу важливості необхідно приділити особливу увагу. Аналіз показав в українській вугільній промисловості ефективність експортної діяльності в цілому, українська вугільна промисловість має негативне сальдо зовнішньої торгівлі, тобто імпорту товарів, галузь в основному експортує. Це означає, що зовнішня торгівля в галузі неефективна. За оцінками експертів, у світовому паливно - енергетичному балансі частка вугілля становить близько 27 відсотків. Основними споживачами є металургійна та енергетична промисловість. Вугілля виробляється приблизно 44% всієї світової електроенергії. Більше 80% запасів вугілля зосереджено в Північній Америці, Азіатсько-тихоокеанському регіоні та країнах СНД. При цьому дев'ята частина світових запасів вугілля зосереджена в Китаї, а шоста-в Росії. Запаси вугілля в Казахстані складають 35,8 млрд тон, що становить 3,6% світових запасів. Основними імпортерами є країни Західної Європи(близько 1,6 млрд тон)і Азіатсько-Тихоокеанського регіону (2 млн тонн;Японія-1,3 млн тон; Південна Корея-близько 500 000 тон; Тайвань-близько 200 000 тон). Основними експортерами Австралії та США є Південна Африка, Колумбія, Венесуела, Індонезія, Канада, Китай, Польща та Росія. На ці країни припадає понад 90 відсотків світового попиту на імпорт. Топ - 10 країн, в які Україна поставляла свої товари, очолюють Китай, Польща і Російська Федерація. Згідно зі статистикою, експорт з Китаю збільшився більш ніж на 63% в порівнянні з 2018 роком і склав 3,6 мільярда доларів. Польща торік додала 1,2% експортованих товарів на суму 3,3 мільярда доларів. За даними Російської Федерації, експорт за рік скоротився на 11,2% і склав 3,2 мільярда доларів.

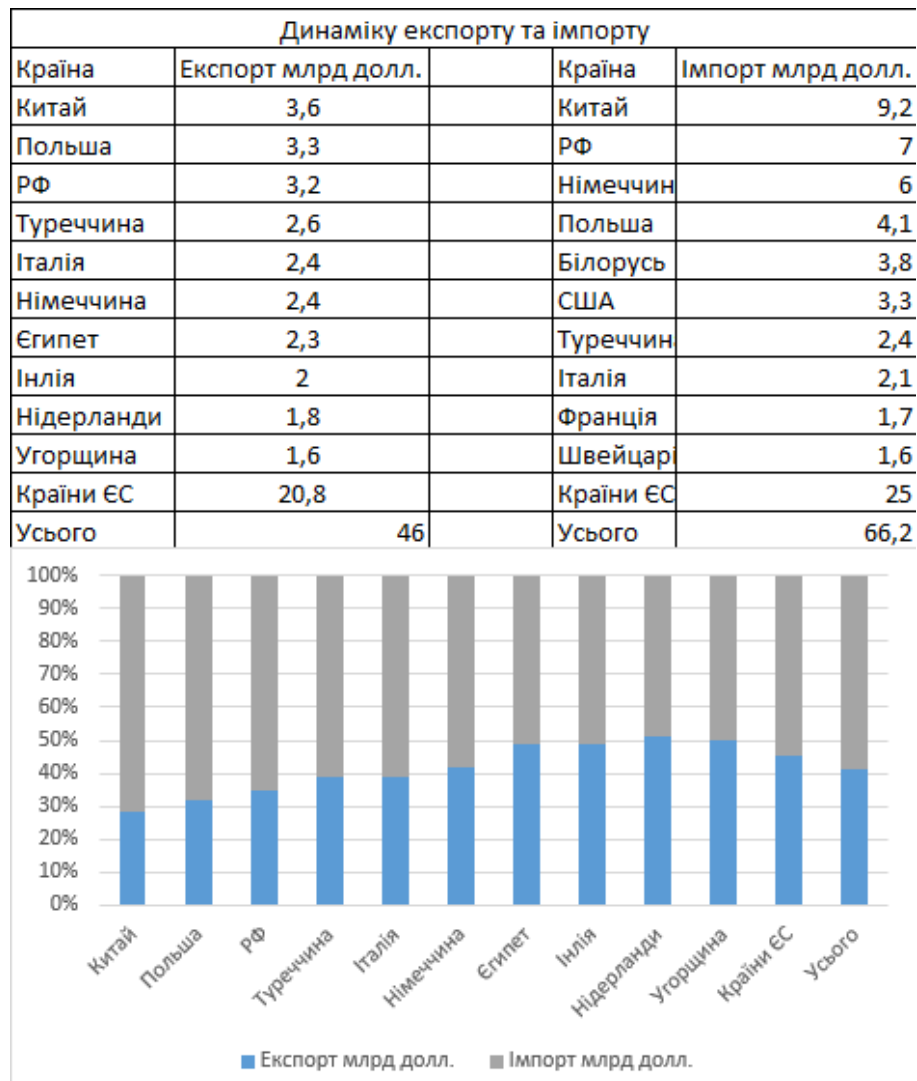


Рис. 2.7. Зовнішня торгівля товарами в 2019 році



Рис. 2.8. Торгова структура України в 2019 році

У 2019 році Україна збільшила експорт Туреччини на 12,5%, що в грошовому вираженні становить 26 мільярдів доларів. Незважаючи на те, що експорт з Італії скоротився на 9%, Україна в цілому поставила в країну товарів на 2,2-2,3 млрд рублів. Експорт зріс до Німеччини (\$2,5 млрд), Єгипту (\$2,4 млрд) і Нідерландів (\$1,9 млрд). В Індії експорт склав 20 мільярдів євро, в Угорщині-17 мільярдів євро. Експорт до країн ЄС збільшився на 3% і склав \$ 20,8 млрд. Білоруського експорту (1,5 млрд), Іспанія (Іспанія 1,5 млрд), Румунія (Румунія 100 млн), Чехія (Чеська Республіка 921 млн.), Індонезія (Індія 735.3 млн.), Молдови (. 726.8 млн), Словаччина (. 709.6 тис.), Бельгії (6680.9 тис.), Великобританія 628,1 млн.), Ізраїль (620.1 млн.) збільшився. Експорт із США скоротився майже на 12%(978,9 млн), 9%-Ірак (584,4 млн), 6%–Болгарія (482,2 млн), 18%–Грузія (392,6 млн), 28%–В'єтнам (95,5 млн).

У табл. 2.7 представимо оборот вугілля України за 2019 рік.

Таблиця 2.7.

Торговий обіг вугілля України у 2019 р.

Найменування	Одиниця виміру	Експорт		Імпорт	
		Кількість	Вартість, тис.дол.США	Кількість	Вартість, тис.дол.США
ВСЬОГО	кг	14937900,0	723,7	21082238552,7	2819035,6
АВСТРАЛІЯ	кг	-	-	379174717,0	71551,1
БІЛОРУСЬ	кг	-	-	60,0	0,1
ІНДОНЕЗІЯ	кг	-	-	76319158,0	8891,2
ІСПАНІЯ	кг	-	-	66165991,0	8994,3
ІТАЛІЯ	кг	-	-	5250,0	5,9
КАЗАХСТАН	кг	-	-	876244453,0	134642,6
КОЛУМБІЯ	кг	-	-	525102108,0	40946,8
ЛИТВА	кг	4300,0	4,0	980,0	1,2
НІМЕЧЧИНА	кг	-	-	16510,5	15,3
ПІВДЕННА АФРИКА	кг	-	-	845910,0	79,3
ПОЛЬЩА	кг	278000,0	32,2	121767422,0	14984,8

Продовження таблиці 2.7.

МОЛДОВА	КГ	13949900,0	584,6	-	-
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	КГ	-	-	14452104689,0	1641044,4
США	КГ	-	-	4523985904,3	888590,0
УГОРЩИНА	КГ	705700,0	102,9	-	-
ЧЕХІЯ	КГ	-	-	60505400,0	9288,5
2701110000 -- антрацит					
ВСЬОГО	КГ	278000,0	32,2	3941234271,4	424511,6
ІСПАНІЯ	КГ	-	-	66165991,0	8994,3
ІТАЛІЯ	КГ	-	-	5250,0	5,9
ЛИТВА	КГ	-	-	980,0	1,2
НІМЕЧЧИНА	КГ	-	-	16510,4	15,2
ПІВДЕННА АФРИКА	КГ	-	-	845910,0	79,3
ПОЛЬЩА	КГ	278000,0	32,2	2792,0	2,6
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	КГ	-	-	3874196838,0	415413,1
2701120000 - - бітумінозне вугілля:					
ВСЬОГО	КГ	1756900,0	218,2	16503353997,8	2347060,4
АВСТРАЛІЯ	КГ	-	-	379174717,0	71551,1
ІНДОНЕЗІЯ	КГ	-	-	76319158,0	8891,2
КАЗАХСТАН	КГ	-	-	840788148,0	132660,0
КОЛУМБІЯ	КГ	-	-	87995500,0	8642,1
ЛИТВА	КГ	4300,0	4,0	-	-
ПОЛЬЩА	КГ	-	-	75979660,0	11014,6
РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА	КГ	1592600,0	189,5	-	-
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	КГ	-	-	10572763501,0	1225094,2
США	КГ	-	-	4409827913,8	879918,7
УГОРЩИНА	КГ	160000,0	24,7	-	-

Продовження таблиці 2.7.

ЧЕХІЯ	кг	-	-	60505400,0	9288,5
2701190000 -- вугілля інше					
ВСЬОГО	кг	12903000,0	473,3	637650283,5	47463,6
БІЛОРУСЬ	кг	-	-	60,0	0,1
КАЗАХСТАН	кг	-	-	35456305,0	1982,7
КОЛУМБІЯ	кг	-	-	437106608,0	32304,7
НІМЕЧЧИНА	кг	-	-	0,1	0,1
ПОЛЬЩА	кг	-	-	45784970,0	3967,6
РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА	кг	12357300,0	395,1	-	-
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	кг	-	-	5144350,0	537,1
США	кг	-	-	114157990,5	8671,3
УГОРЩИНА	кг	545700,0	78,3	-	-
2702000000 Лігніт, буре вугілля, агломеровані або неагломеровані, крім гагату:					
ВСЬОГО	кг	92272,0	27,0	101500,0	65,4
БІЛОРУСЬ	кг	4400,0	2,4	-	-
ІЗРАЇЛЬ	кг	18880,0	6,0	-	-
ІНДІЯ	кг	-	-	80000,0	51,1
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	кг	-	-	21500,0	14,3

Це, очевидно, імпорт вугілля більше ніж експорт. Українські вугільні шахти є прибутковими, незважаючи на великі обсяги щорічних трансфертів і субсидій з державного бюджету. У той же час вони мають низьку продуктивність і зазнають збитків у найнебезпечнішій у світі видобутку

корисних копалин. Однак ціна вугілля, яке державне підприємство «Вугілля України» продає державним енергогенеруючим компаніям-практично єдиний спосіб використання теплового вугілля в країні - більш ніж на 60% зростає. У свою чергу, така система цін призводить до зниження рентабельності в електроенергетиці і зниження інвестиційного потенціалу енерговиробничої компанії. Нинішній незадовільний стан тепло вугільного сектора України контрастує з серйозними світовими потенційними споживачами тепло вугільного дивізіону. Проте в майбутньому потрібно вливання значних інвестицій у більш ефективні технології опалення для вирішення зростаючих екологічних проблем. Розглянемо імпорт з Росії. Загальна вартість імпорту склала 463,9 млн рублів. при вантажі вагою 11,09 мільйонів тон. Максимальна пропозиція була зроблена в 2017 році, а мінімальна-в 2016 році (Табл 2.8.).

Таблиця 2.8.

Пропозиція цін на вугілля 2016-2019 рр.

Період	Вартість, \$	Маса, тон
2016	46,13 млн.	1,06 млн.
2017	169,62 млн.	3,1 млн.
2018	144,89 млн.	4 млн.
2019	103,26 млн.	2,93 млн.

Таблиця 2.9.

Сезонність імпорту з РФ

Місяць/рік	2016	2017	2018	2019
1	1,18 млн.	5,63 млн.	7,05 млн.	6,26 млн.
2	2,11 млн.	6,38 млн.	10,3 млн.	10,16 млн.
3	4,69 млн.	11,42 млн.	13,57 млн.	14,51 млн.
4	6,35 млн.	5,92 млн.	14,54 млн.	11,95 млн.
5	5,3 млн.	11,28 млн.	13,68 млн.	7,46 млн.

Продовження таблиці 2.9.

6	3,89 млн.	15,51 млн.	12,71 млн.	8,6 млн.
7	3,21 млн.	16,99 млн.	11,39 млн.	9,43 млн.
8	4,73 млн.	19,54 млн.	13,61 млн.	7,17 млн.
9	3,13 млн.	18,9 млн.	10,69 млн.	9,04 млн.
10	4,65 млн.	20,93 млн.	12,12 млн.	4,77 млн.
11	3,92 млн.	18,65 млн.	14,08 млн.	3,4 млн.
12	2,96 млн.	18,48 млн.	11,15 млн.	10,5 млн.

Таблиця 2.10.

Динаміка цін на вугілля

Період	Ціна, \$/тон
2016	43,35
2017	54,78
2018	36,21
2019	35,2

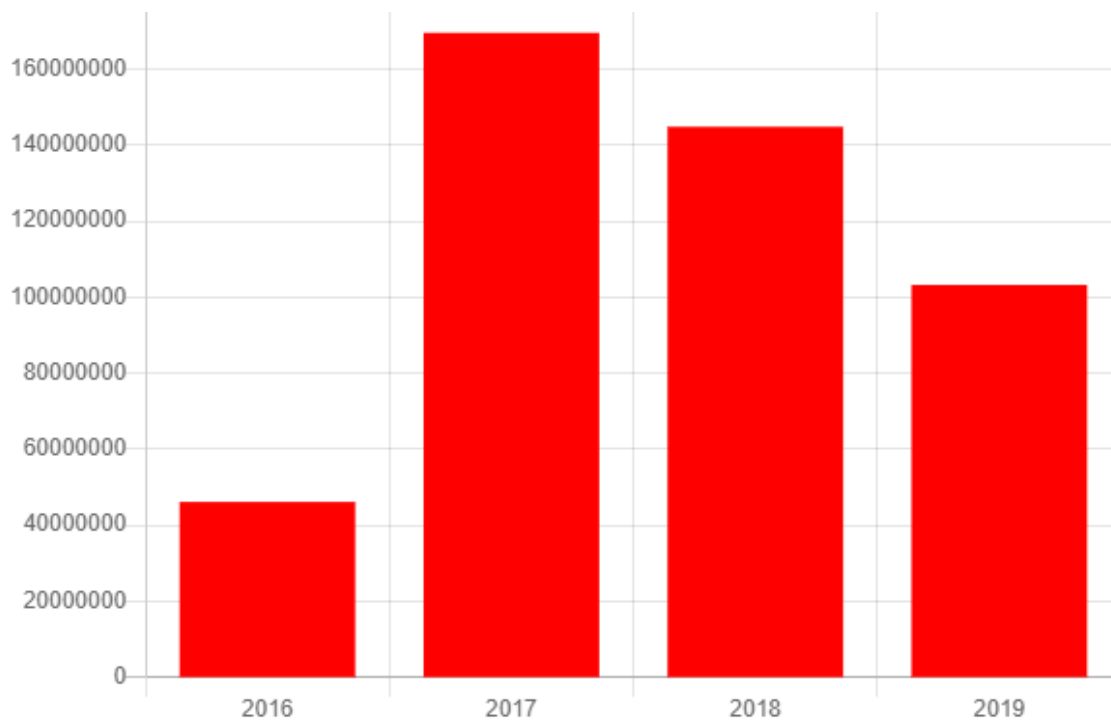


Рис. 2.9. Динаміка імпорту вугілля України з РФ

Теплове вугілля завжди було основним елементом структури енергетичного балансу України. Нещодавня газова криза, з точки зору національної енергетичної безпеки, для теплового вугілля значення ще більше зросло. Однак планова економіка, вугільна промисловість, прямий державний контроль все ж є. Зокрема, на підприємствах електротехнічного виробництва для теплового вугілля ціни, в тому числі обсяг виробництва і ціна, є методом адміністрування, що визначається самим підприємством. В результаті постійне втручання держави і пряме управління неефективним господарством та вугільною промисловістю послабили лідируючі позиції. Звичайно, рівень цін на теплове вугілля визначає загальний економічний потенціал ланцюжка створення вартості вугілля-електроенергії. Встановлення цін на основну сировину, таку як теплове вугілля, є другорядним завданням. Таким чином, ми приходимо до висновку, що для досягнення сталого розвитку теплоенергетики в Україні необхідна лібералізація як оптового ринку електроенергії, так і ринку теплової енергії. Однак для того, щоб забезпечити успіх реформи і уникнути негативних наслідків, вона повинна бути реалізована таким чином, щоб спочатку лібералізувати ринок, щоб створити можливості для бізнесу. Тільки після цього слід передати право власності приватним операторам, а законодавча база приватизації повинна переконатися у відсутності надмірної концентрації власності в одних руках.

Таким чином основною причиною втрати Україною частки вугілля в країнах Євросоюзу стали більш низькі ціни і краща якість вугілля. Незважаючи на недавню волатильність цін на європейському вугільному ринку, ціни на вугілля на внутрішньому ринку України ніколи не були високими, в даний час немає практичної та економічно вигідної заміни вугіллю. Вугілля є найдоступнішим і стійким джерелом енергії в світі і традиційно вважається одним з основних джерел глобального енергопостачання. Згідно з прогнозом BP Energy Outlook 2030, світове споживання вугілля в 2011 році зросло на 5,4%.

Вугілля в останні роки інші традиційні джерела енергії, найбільше зростання спостерігається тільки на викопному паливі. В даний час на частку вугілля припадає понад 30% світового споживання електроенергії. Енергетичний сектор прогнозування теплового попиту на вугілля за двома факторами визначається наступним чином. Зростає попит на електроенергію, і, як наслідок, збільшиться частка вугільних електростанцій у виробництві електроенергії. Підвищення ефективності роботи станцій призведе до зниження витрати палива за рахунок модернізації існуючих станцій і будівництва нових, більш ефективних [18]. Основним шляхом підвищення конкурентоспроможності українського вугілля є зменшення ціни та покращення якості, альтернативою є пошук інших більш вигідніших ринків.

Висновки до розділу 2

Проаналізовано тренди розвитку сучасної глобальної торгової системи. Проаналізована динаміка та темп росту ВВП. Проведено аналіз динаміки структури експорту України. Наведена товарна та географічна структура експорту та імпорту. Проведено аналіз тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України та надано рекомендації щодо її покращення. Розглянуті проблеми реалізації експортного потенціалу України в умовах глобалізації та надані можливі шляхи їх вирішення. Проаналізовано витрати на виконання наукових досліджень, та надані рекомендації для реалізації перспективної діяльності державного управління пропонується розробити низку завдань, які дозволяють створити сприятливі умови для динамічного розвитку експорту. Проведений аналіз експортного потенціалу України у вугільній сфері та приведений шлях підвищення конкурентоспроможності цієї промисловості.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Визначення перспективних напрямів торгівлі в структурі вітчизняного експорту

В Україні, на думку експертів, найбільш перспективним є формування багаторівневих, різноманітних структур вільної економічної зони різного типу, а саме зовнішньоторговельної комплексної виробничої або торговельно-виробничої зони промислового напрямку (експортно-орієнтованої), науково-технологічної, туристичної, фінансово - страхової та ін. Україна повинна бути насамперед зацікавлена у створенні зовнішньоторговельної (експортно-орієнтованої), виробничої та науково - технічної сфер [17].

Останні два типи також можна класифікувати як експортно-орієнтовані, що означає зосередження уваги на розвитку потенціалу. Питань ринкової інфраструктури, Основне місце у формуванні якої належить зовнішньоекономічним організаціям для систем Державного інформаційного забезпечення. Багато країн пропонують важливих інформаторів, які беруть участь у діяльності всередині підприємства, наприклад, шляхом збору даних і надання їх у формі маркетингових звітів. Виставки, ярмарки і т. д., в маркетингових дослідженнях, рекламі, участі в сфері підтримки будь ласка. Це може бути важливо для промисловості. На ці цілі за кордоном витрачаються значні державні кошти. Наприклад, у Великобританії компанія має право покривати власні витрати на дослідження іноземного ринку до половини вартості створення зарубіжних офісів і складів за рахунок держави. Значні кошти виділяються на фінансування участі англійської компанії в ярмарках, створення постійного експорту з центру «британського тижня» та ін. В Україні, перш за все, всі підприємства, які можуть бути використані зовнішньоекономічною інформацією, повинні мати державну інформаційну систему. Надає загальну інформацію для державних зовнішньоторговельних

агентств, а також торгових представництв, за кордоном або безкоштовно, або дуже дешево. Малий бізнес також може отримати фінансову допомогу від держави для більш глибокого вивчення ринку. Така практика існує в багатьох країнах. Наприклад, стимулюючи малі та середні підприємства Європейського Союзу, підвищуючи конкурентоспроможність будь-якої цілеспрямовано проведеної політики, співпраця між різними країнами забезпечує необхідну інформацію для поширення значних зусиль. Одним з конкретних напрямків діяльності є комп'ютеризована система пошуку партнерів, призначена в основному для малих і середніх підприємств. Ця система також використовується країнами Європейської асоціації вільної торгівлі. Наявність родючих земель і сприятливих кліматичних умов поряд з реформою відносин власності в сільському господарстві породили передумови для відродження України як постачальника на світовий ринок зерна і продуктів з нього, соняшникової олії і насіння, плодоовочевої продукції.

Окрему увагу при виборі перспективних напрямів розвитку торгівлі слід приділити її стимулюванню. Як показує світовий досвід, в стимулюванні експорту важливими напрямками є податкові пільги:

- відрахування амортизаційних відрахувань за особливі умови постачальника пільг, експорт товарів(послуг)в частині сплати податків у певний період, забезпечення роботи експортерів виручкою від поточних операцій; вивезення коштів з трансфертних, спеціальних рахунків, що не оподатковуються;

- створення малих підприємств малого та середнього бізнесу шляхом виробництва товарів і послуг.

Це спосіб фінансового стимулювання, що залежить від тарифного повернення платежів при імпорті сировини, вимог до експортної продукції і в частині непрямого оподаткування матеріалів, які знаходяться в дефіциті в цій країні і широко використовуються в міжнародній торгівлі. Накопичений світовий досвід податкового стимулювання експорту може бути дуже корисний і повинен бути використаний для вдосконалення системи регулювання та

фінансування експорту України в ході подальших ринкових перетворень в економіці. Пільгою з пільгового оподаткування можуть бути:

- звільнення від сплати податку на прибуток;
- оподатковуваний дохід у розмірі цього вирахування зі знижкою.

Це також має принципове значення для вітчизняного розвитку промисловості, пропонованої в промисловій і соціальній інфраструктурі, розгалуженій системі зв'язку, що включає транспортну мережу і засоби зв'язку. Позитивну роль має зіграти відсутність жорстких екологічних обмежень і заборони на утворення вільних економічних зон у зв'язку з можливим антропогенним навантаженням на навколишнє середовище.

Можна очікувати збільшення виробництва продуктів харчування і смаку, продуктів, особливо плодоовочевих консервів і овочів, натуральних продуктів, м'яса, молочної продукції, виробника що оснащений сучасними технологіями, він може посилити конкурентну перевагу цукрового виробництва. Пріоритетними напрямками для зміцнення позицій України в міжнародному поділі праці можуть стати авіакосмічна промисловість, суднобудування, військово-промисловий комплекс, сільське машинобудування. Більш активна участь у проектах нашої країни лежить у сфері міжнародних перевезень через значні прориви на ринку транспортних послуг. Треба думати, що підготовка фахівців сфери і науки на конкурентних позиціях також не втрачена, а санаторно-курортні послуги в Україні, особливо туризм, з таких переваг, як клімат, використовуються не повною мірою.

Структура експорту повинна відображати загальносвітову тенденцію розвитку інжинірингу та ноу-хау, а саме стрімке зростання продажів таких послуг. Технічні дослідження, технічна експертиза, консультації, передача знань, навчання персоналу і т. д. при прийнятті рішення про перспективну експортної галузі краще орієнтуватися на тенденції, які проявляються в світовому експорті. Це дозволяє виявити «ніші» на світовому ринку і розглянути тенденції зростання. Також необхідний повітряний транспорт в області сприятливої ринкової кон'юнктури. Важливу роль в експорті повинна

відігравати наукова продукція у вигляді ліцензування, технологій і ноу-хау, нових матеріалів, обладнання та науково-технічного значення. Перспективний також експорт військової техніки і озброєнь. Тільки експортний метал і металопродукція можуть бути збережені, якщо сама промисловість буде радикально перебудована. Завдяки цій зміні споживання металів являє собою ринок металів у світі, що характеризується якісними умовами і дуже високими вимогами.

З поглибленням виробництва сталевого і кольорового металопрокату, особливо високоякісного і спеціалізованого, що має статус заміни чавуну і кольорових металів, безпосередньо пов'язаного з постачанням додаткового експорту, імпортованого Українською державою з прокатного верстата шосейної спеціалізації, відбувається його розширення взаємозамінними сортами прокату.

Перспективним залишається експорт хімічної та нафтохімічної продукції. Важливу валютну прибуток може принести виробництво будматеріалів будівельною галуззю, причому по галузях промисловості. На жаль, реформування зовнішньоекономічної діяльності в Україні відбувається в умовах відсутності чітко розробленої і послідовної стратегії, заснованої на органічному поєднанні глобальних закономірностей і національної специфіки з урахуванням початкових умов трансформаційного процесу в Україні. Експортна стратегія України - це довгострокова перспектива, на яку слід орієнтуватися. Її розвиток слід розглядати як одну з головних складових економічної політики країни.

Одним з найважливіших напрямків розвитку експортного потенціалу України має стати поглиблення торговельних відносин з країнами ЄС, де основним завданням є створення зони вільної торгівлі і, як наслідок, збільшення обсягів реалізації готової продукції та високотехнологічної продукції. Традиційний український експорт сконцентрований в стані ринку, обумовленому кооперацією і спеціалізацією народного господарства за радянських часів. А у відносинах держав-учасниць СНД принципова позиція

України полягає в тому, що встановлення режиму вільної торгівлі в цих країнах необхідно, відповідно до правил і принципів СОТ, без будь-яких обмежень або винятків. На ринках низки країн Близького Сходу, Африки, Латинської Америки та Азіатсько-Тихоокеанського регіону реалізується найбільш перспективна продукція агропромислового комплексу та машинобудування України. Перспективним є розширення співпраці з азіатськими, африканськими та латиноамериканськими країнами в галузі військової техніки, спільне впровадження українських технологій, а згодом спільне освоєння національних та регіональних ринків. З метою забезпечення економічної безпеки, диверсифікації заходів з імпорту енергоресурсів в Україну це не тільки постачання природного газу. Крім того, ядерна та радіаційна безпека і як зазначив директор Національного науково-технічного центру імені Шевченка, через політичний вплив Росії ризик потрапляння ядерного палива в сховища поступово знижується. «Енергоатом» домогся великих успіхів у реалізації проекту будівництва Центрального сховища відпрацьованого ядерного палива. Ядерне паливо економиться після введення в експлуатацію на трьох атомних станціях-Хмельницькій, Севастопольській та Південно-Українській. Наша атомна електростанція в Ітаске є місцем незалежних складських операцій з 2001 року. Будівництво цих сховищ дозволить заощадити до 200 мільйонів доларів на рік, повністю виключивши вплив на нашу країну можливих маніпулятивних важелів.

Крім того, активно замовляються запасні частини для атомних електростанцій та інженерні матеріали у вітчизняних і західних постачальників. Тому, за його словами, в принципі суттєвої залежності від Росії не буде. Зокрема, Westinghouse fuel в змішаній зоні працює на шести енергоблоках АЕС України. Цей процес продовжує поступово переходити від основного палива одного і того ж реактора до ядерного палива, до різних постачальників. У найближчі роки сім з 15 ядерних блоків будуть використовувати ядерне паливо Westinghouse. НАЕК «Енергоатом» і Westinghouse нещодавно підписали угоду, згідно з якою третій енергоблок Рівненської АЕС стане сьомим. Важливим

показником розвитку зовнішньої торгівлі в Україні є очікування потенційних покупців керівниками підприємств цих підприємств з реалізації продукції (послуг), результати роботи яких на зовнішніх ринках регулярно публікуються НБУ. Згідно з нещодавно опублікованим опитуванням за перший квартал 2018 року, 37,9% респондентів очікують, що їх бізнес збільшить продажі продукції (послуг) на зовнішніх ринках протягом наступних 12 місяців, знизившись на 10,4%. Баланс позитивних і негативних очікувань склав 27,5%, в той час як 51,7% респондентів не очікували зміни обсягу продукції (послуг), що реалізується їх підприємствами на зовнішніх ринках. Також у першому кварталі 2018 року очікування зростання продажів товарів (послуг) були дещо менш оптимістичними, ніж у четвертому кварталі 2017 року (баланс позитивних і негативних очікувань склав 28,9%), але більш оптимістичними, ніж у 2017 році в цілому. В цілому серед американських українських підприємців склалося оптимістичне ставлення до того, що обсяг експорту найближчим часом в якійсь мірі збільшиться. Крім того, важливі очікування зростання експорту в обробній промисловості, сільському господарстві та оптовій торгівлі. Однак невелике зниження оптимізму керівників середніх підприємств може ускладнити експорт вітчизняної продукції з більш високою часткою доданої вартості в цінах реалізації (тобто продукції з більш високим рівнем переробки). Крім того, ці очікувані економічні реалії можуть бути дещо невірними і повинні бути визнані. Однак, оскільки висновки засновані на фактичному досвіді конкретного експорту, є всі підстави вважати, що ці очікування в основному позначаються на тенденціях розвитку зовнішньої торгівлі України в найближчому майбутньому.

У структурі імпорту енергоносіїв спочатку-іноземна валюта, обсяг закупівель склав 2220 млрд рублів, або 29%. А Сільгосппродукція - 10 мільярдів, 9 мільярдів, а потім і хімічна продукція. Основними напрямками українського експорту є країни СНД (36%), Європейського Союзу (26%), близького і Далекого Сходу (18% і 8% відповідно). Порядок направлення імпорту залишається колишнім: СНД-37%, ЄС-35%, Близький Схід-3%, Схід-

15%. У випадку з Україною існує загальна ситуація, коли необхідно забезпечити експорт. У випадку з Україною склалася загальна ситуація, коли для забезпечення експортних поставок необхідно здійснювати великі закупівлі з імпорту енергоносіїв.

Таким чином, важливо, щоб Україна не тільки нарощувала свою присутність на зовнішніх ринках, а й оптимізувала структуру експорту, покращувала якість, підвищувала ефективність експорту економічної та технічної продукції. Основним інструментом підтримки експорту з української території на сучасному етапі є:

- Стимулювання виробництва експортної продукції;
- Експортно-орієнтоване виробниче обладнання модернізації та технічного переозброєння, допомога в;
- Національні закони та правила оптимізації-експортні операції для інституційного режиму;
- Удосконалення механізмів фінансування та кредитування експортної галузі;
- Експортні операції побудови ефективної страхової системи;
- Гості отримують сертифікат на вимірювання відповідності вітчизняної продукції та стандартизований дизайн вітчизняної продукції вимогам західного ринку;
- Стимулювання інвестиційної діяльності як вітчизняних, так і іноземних фізичних та юридичних осіб в експортоорієнтованих секторах економіки за допомогою податків, широкого спектру фінансових та організаційних механізмів;
- Міжнародна торгівля національної системи пріоритетів та державного регулювання через практичну реалізацію розвитку.

Таким чином, можна зробити висновок, що українська економіка на сучасному етапі розвитку, а також внутрішні, географічні, а також зовнішні аспекти взаємовідносин України з її потенційними та існуючими зарубіжними партнерами. Перший крок до посилення і зміцнення позицій нашої держави на

міжнародній арені, але все ж багато неточностей і нестыковок, особливо в Україні, в законодавстві потребують термінового перегляду і редагування. Членство України у СОТ та інші світові економічні інтеграції в асоціативно-партнерських відносинах у розвитку обох прикладних напрямків.

3.2. Адаптація торговельної політики України до сучасних умов СОТ

За роки членства у СОТ Україні так і не вдалося сформувати збалансовану зовнішньоторговельну політику, здатну ефективно забезпечувати національні економічні інтереси і відповідати стратегічним контурам поступального розвитку вітчизняної економіки. Залишивши значну частину інструментів торговельного захисту вітчизняних товаровиробників і нездатність застосовувати ефективні протекціоністські методи через низький рівень економічного розвитку та інституційного середовища, Україна зробила ряд недостатньо системно скоординованих кроків у формуванні зовнішньоторговельного режиму, що призводить в основному до втрати конкурентоспроможності національної економіки і погіршення її міжнародного іміджу. У цьому зв'язку слід розглянути основні напрямки застосування міжнародно визнаних норм і механізмів реалізації національних інтересів України на світовому ринку товарів і послуг. Аналіз досліджень і публікацій з даного питання. Провідні вчені країни та економісти, зокрема О. Мазаракі [1], Т. Мельник [2], В. Андрейчук [3], у публікаціях яких міститься низка положень щодо визначення основних причин і наслідків низької ефективності сучасної регуляторної політики України у сфері зовнішньої торгівлі, а також визначення основних принципів, що сприяють підвищенню ефективності внутрішньої зовнішньоторговельної політики. Однак сучасні виклики глобальної торговельної кон'юнктури вимагають розробки системного підходу до аналізу шляхів і напрямків вдосконалення зовнішньоторговельної політики України.

Для того, щоб ефективно функціонувати в глобалізованому світі, Україна повинна розробити зовнішньоторговельну політику, максимально ефективно

реагує на нові динамічні виклики принципів і підходів до регулювання міжнародної торгівлі, які керують світом і нейтралізують його негативні наслідки. Реформи у сфері торговельних відносин мають бути спрямовані на перетворення зовнішнього сектору з дестабілізуючого чинника на засіб макроекономічної стабілізації. Для цього необхідно оптимально збалансувати короткострокові, середньострокові і довгострокові інтереси держави і пов'язати їх з динамікою економічних реформ і фундаментальних перетворень в господарському комплексі. на нашу думку, основними напрямками досягнення цієї мети повинні бути структурні, фінансові, інноваційні, інституційні, інтегровані та інвестиційні. Що стосується структурного напрямку зовнішньоторговельної політики, то воно полягає в поліпшенні структури зовнішньої торгівлі України, з одного боку, за рахунок розширення обсягів експорту за рахунок готової продукції і товарів з високою доданою вартістю, а з іншого боку, за рахунок полегшення виходу експортерів на нові ринки і розвитку відносин з торговими партнерами, існуючі експортні можливості яких ще не використовуються в повній мірі, диверсифікації географічної структури експорту вітчизняних товарів за кордон. вона складається з наступного. Водночас слід зазначити, що застосування низки заходів торговельного захисту на сучасному етапі практично призвело до «закриття» багатьох світових ринків для спеціалізованих Україною товарів. Тому очевидно, що ефективна адаптація внутрішньої зовнішньоторговельної політики до існуючих реалій регулювання світової торгової середовища вимагає зміщення пріоритетів розвитку з традиційних для України товарних груп і галузей на принципово інші, особливо в переробній промисловості. Інституційні торговельні бар'єри (торгові і технічні бар'єри щодо санітарних і фіто-санітарних заходів) перешкоджають появі на внутрішньому ринку неякісних, потенційно небезпечних, контрафактних і контрафактних товарів [21]:

- Прискорити перехід до використання міжнародних і регіональних стандартів в якості основи для розробки національних технічних регламентів;

- Регулярно перевіряйте останні наукові розробки і гранично допустимі рівні забруднюючих речовин, ветеринарних препаратів, пестицидів, інсектицидів, залишків мінеральних добрив в продуктах харчування і своєчасно повідомляйте про ці зміни іншим країнам, які є постачальниками продукції, відповідної українському ринку;

Актуалізувати перелік ввезених товарів, що підлягають обов'язковій сертифікації в Україні відповідно до державних технічних регламентів або обов'язкової сертифікації, передбачених чинним законодавством. Що стосується імпорту товарів з-за кордону, то структурна політика України повинна бути спрямована головним чином на зниження імпортозалежності вітчизняної економіки за рахунок диверсифікації важливих джерел імпорту, особливо вуглеводнів, і розвитку імпортозамінних альтернативних виробництв в різних галузях промисловості. Диверсифікація джерел імпорту повинна бути спрямована насамперед на впровадження енергозберігаючих технологій, стимулювання розвитку вітчизняної нафтогазової галузі та налагодження співпраці з експортерами нафти і газу по всьому світу. Підвищення ефективності імпорту вимагає вжиття низки заходів щодо стимулювання інноваційного розвитку пріоритетних галузей промисловості. Держава повинна приділяти особливу увагу імпортним альтернативним галузям, що виробляють високотехнологічну продукцію. У той же час в умовах затяжного спаду вітчизняної економіки, виснаження внутрішніх заощаджень і поширення переваг міжнародної спеціалізації у світовій практиці ефективною політикою імпортозаміщення повинна стати інтеграція в глобальний ланцюжок створення вартості, не створення інтегрованого промислового комплексу в країні, а як виробника готової продукції і, в перспективі, як оператора таких ланцюжків. зрозуміло, що це не так. Для досягнення цієї мети необхідно не тільки створювати сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, а й проводити наукові дослідження, виробництво і маркетинг на підприємствах провідних країн-новаторів. Таким чином, інноваційний напрям зовнішньоторговельної політики є логічним продовженням структурного, що

визначає її якість. У сучасних умовах вітчизняним експортерам неможливо досягти високого рівня конкурентоспроможності на світовому ринку без адекватної підтримки з боку держави, спрямованої на створення нових видів технологічних процесів і продукції. Адже тільки технологічні інновації мають великий потенціал для швидкого проникнення на світовий ринок, забезпечуючи високу частку доданої вартості і сприяючи ефективній зовнішній торгівлі при одночасному скороченні структурних і технологічних змін у виробництві. Для розвитку інноваційної складової експорту необхідно застосовувати новітні технології в галузі енергозбереження та застосовувати сировину, напівфабрикати та комплектуючі у вітчизняному виробництві продукції кінцевого споживання (зокрема, модернізація вітчизняного виробництва та зростання його технологічного рівня неможливі без відповідної імпоротної та внутрішньої політики держави щодо активного стимулювання та підтримки такої діяльності: практичні процедури в цій галузі:

- Зниження або повне скасування імпортних мит на високотехнологічне обладнання, необхідне для виробництва продукції, що не має передових технологій, вітчизняних аналогів і конкурентоспроможною на світовому товарному ринку[5, с. 9];

- Надання податкових пільг вітчизняним суб'єктам, які використовують передові технології для виробництва експортної або імпоротної альтернативної продукції, а також іноземним інвесторам, які вкладають кошти в таку підприємницьку діяльність;

- Визначити пріоритетні галузі певної сфери вітчизняної економіки і визначити завдання для входять до їх складу підприємств в період оновлення основних фондів і модернізації виробництва, в тому числі прискореного зносу обладнання;

- Впровадження інструментів стимулювання інвестиційного імпорту, зокрема, нульової ставки ПДВ на технічне обладнання та технології, що вносять внесок до статутного капіталу імпортно-експортних альтернативних

підприємств-впровадження альтернативних підприємств з іноземними інвестиціями;

- Спростити процедуру залучення іноземного капіталу у вільну економічну зону, створити спільні підприємства з виробництва інноваційної високотехнологічної продукції.

Водночас бажано підвищити роль держави у моніторингу якості та рівня інноваційної складової цієї технології. Навіть якщо держава не матиме обмежувальних функцій, відкрита та доступна інформація про технологічний рівень та ефективність таких іноземних інвестицій сприятиме більш раціональному використанню державних ресурсів [6, с.489].

Засобом досягнення певних структурних і технологічних змін має стати зміна характеру фінансового забезпечення внутрішнього виробництва і зовнішньоторговельних операцій. Варто зазначити, що вимоги і правила СОТ суттєво обмежують використання фінансових механізмів підтримки вітчизняних товаровиробників, але залишили ряд грантових механізмів, що дозволяють включати в себе [21]:

- фінансування наукових досліджень і розробок з державного цільового фонду відповідно до стандартів СОТ;

- надання державних гарантій для працюючих по платним і лізинговими схемами обладнання; залучення державних коштів у статутний капітал акціонерних товариств;

- природоохоронний перелік програм фінансування сільськогосподарських субсидій в рамках заходів субсидування;

«Зелений ящик» що стосується експортних операцій у сфері фінансового забезпечення України, то зараз необхідно вжити таких заходів:

- Скасування непрямих податків на експортовану продукцію, впровадження системи пільгового оподаткування (яка полягає у поверненні виробникам експортованої продукції зобов'язань, сплачених при імпорті сировини та матеріалів, що використовуються для виробництва продукції, що

спрямовується на експорт) та встановлення пільгової податкової ставки на прибуток, отриманий від експорту;

- Для створення спеціалізованих експортно-кредитних організацій (ЕКА), спрямованих на надання державних гарантій банкам і страховим компаніям з фінансово-кредитної підтримки експортної діяльності, а також для виконання зобов'язань українських експортерів за участю в міжнародних тендерах [7];

Фінансова підтримка розвитку інноваційного та високотехнологічного експорту, особливо через «податкові канікули», податкові кредити, зниження базових податкових ставок для інноваційних компаній, виключення витрат на НДДКР з оподатковуваної бази, створення сприятливого інвестиційного клімату на всіх етапах інноваційного ланцюжка» здійснення наукових досліджень-технологічне впровадження результатів досліджень-використання технологій у виробництво - збут інноваційної продукції», венчурна діяльність щодо захисту прав власності інвесторів і прав інтелектуальної власності, «розвиток чартерного фінансування і залучення коштів бізнес-ангелів Адаптація національної зовнішньої політики до глобальних викликів сучасності в галузі імпортозаміщення фінансового спрямування має бути спрямована на зниження імпорту залежності української економіки, що потребує відповідного забезпечення достатніх рівнів, які можуть бути досягнуті в умовах використання наступних форм державного впливу:

- Введення національних замовлень і національних закупівель на імпортні замінники, зокрема, виробництво обладнання, обладнання харчової промисловості, деревообробної промисловості, виробництва будівельних матеріалів, фармацевтичної промисловості, машинобудування для потреб сільського господарства.;

- Фінансова та інвестиційна підтримка імпортозамінних галузей іноземні компанії зможуть зберегти свою присутність на українському ринку за рахунок заміщення експорту, одночасно знижуючи негативний вплив на торговий баланс України за рахунок спеціалізації на виробництві

імпортозамінних галузей і залучення ПІІ в ці галузі. У той же час це має забезпечити належне інформування іноземних інвесторів про можливість інвестування в той сектор вітчизняної економіки, який визначений в якості пріоритетного для реалізації політики імпортозаміщення;

З вищесказаного логічно зробити висновок, що необхідно обґрунтувати та посилити інвестиційну складову зовнішньоекономічної політики держави, це має бути реформування структури власності на основі приватизації, а головною зміною є забезпечення технологічного переозброєння вітчизняного виробництва за рахунок іноземних інвесторів. Такий підхід забезпечує зростання інвестиційних потоків, безпосередньо пов'язаних з активізацією зовнішньоторговельної діяльності, а держава дотримується низки економічних передумов інвестиційної політики [8, С. 89-90]:

- Залучення іноземних інвестицій має враховувати цілі та завдання структурної трансформації вітчизняного промислового комплексу та його міжгалузевого розвитку;

- Інвестиційні ресурси повинні бути спрямовані на формування виробничого потенціалу економіки на основі новітньої науково-технічної бази; Основний обсяг залучених інвестицій повинен бути спрямований в той сектор вітчизняної економіки, який визначає її конкурентоспроможність на світовому ринку і вибір якого науково обґрунтований;

Іноземні інвестиції повинні сприяти створенню динамічних виробничих і експортних можливостей національної економіки, що володіє високою адаптивністю до зовнішньоекономічних умов. В результаті для ефективної реалізації більшості шляхів інтеграції національної економіки України та її зовнішньоторговельних зв'язків у світову структуру необхідна кардинальна зміна інвестиційного клімату, адже тільки за допомогою масштабних державних проектів можна кардинально змінити роль України в МПП, реалізація якого є дуже складним завданням з точки зору пошуку джерел фінансування. Бувши. Через масштаб проекту вирішити його за рахунок державного замовлення та державного бюджету неможливо. Почати їх за

допомогою приватних внутрішніх і зовнішніх інвестицій як і раніше складно через несприятливий інвестиційний клімат, головним недоліком якого є занадто високий ризик господарської діяльності з виробництва товарів і послуг [9, с.41]. Слід зазначити, що періоду активного включення міжнародних трансфертів капіталу повинні передувати інституційні реформи, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату в Україні. Торгова сторона такої інституційної реформи повинна включати в себе ряд заходів щодо підвищення якості інституційної підтримки імпортно-експортної діяльності, а її основні експортні заходи повинні бути реалізовані:

- Удосконалення нормативно-правового забезпечення експортної діяльності за такими правовими нормами, як міжнародний лізинг, франчайзинг, компенсаційна торгівля, транскордонне економічне співробітництво, гармонізація з міжнародним правом у галузі технічного регулювання експортної діяльності, захист прав інтелектуальної та промислової власності та інші;

- Розвиток інфраструктури збуту експортної продукції та послуг в країні збуту, центру збуту експортної продукції та сервісного центру для поліпшення іміджу вітчизняної продукції у зарубіжних споживачів;

- Інформаційне забезпечення розвитку експорту шляхом активізації діяльності української торговельно-економічної місії з просування українського експорту, формування його позитивного іміджу, захисту інтересів вітчизняних товаровиробників та розвитку прямих зв'язків між українськими експортерами та зарубіжними споживачами. Водночас найважливішими елементами підвищення ефективності інституційної підтримки імпорту мають бути: Гармонізуючи використання субсидій, дозволених в рамках СОТ (сільгостоваровиробникам, в екологічній сфері, для вирівнювання регіонального розвитку), можна захистити себе від недобросовісного і надлишкового імпорту;

- Лібералізація торгівлі технічними товарами та послугами шляхом формування національної політики участі в міжнародному трансферті технологій;
- Встановлення пільгового торговельного режиму в рамках програми науково-технічного та технічного співробітництва з країнами-лідерами в галузі використання технологічних інновацій;
- Пільгове оподаткування імпорту проміжних високотехнологічних товарів, зокрема в частині стандартизації та сертифікації.

Нарешті, необхідно підкреслити інтеграційний напрям адаптації зовнішньоторговельної політики до сучасних викликів міжнародного регулювання світової торгівлі, який полягає в активізації укладення Україною двосторонніх угод про вільну торгівлю. Ефективне використання цього механізму сприяє суттєвій лібералізації умов доступу вітчизняних експортерів на ринки товарів і послуг окремих країн або регіонів світу, оскільки більшість країн світу на даному етапі приділяють набагато більший пріоритет створенню зон вільної торгівлі та інших інтегрованих груп, ніж проведенню багатосторонніх переговорів у рамках СОТ. Таким чином, посилення укладення угод про вільну торгівлю відповідно до географічних та економічних пріоритетів розвитку України може стати ефективним інструментом зниження впливу глобальної ескалації протекціонізму на найбільш перспективний вектор внутрішнього зовнішньоторговельного співробітництва. За рахунок укладення угод про вільну торгівлю передбачається збільшення товарообігу в цілому, розширення географії та номенклатури державного експорту, а також створення сприятливих умов для залучення прямих іноземних інвестицій в українську економіку. Переговори щодо угод про вільну торгівлю зазвичай супроводжуються додатковими інвестиційними проектами та проектами технічної допомоги для країн з перехідною економікою і країн, що розвиваються з метою компенсації потенційних ризиків, що виникають в результаті лібералізації торгівлі з країнами, що мають обмежений потенціал для надання внутрішньої допомоги вітчизняним виробникам. Однак добре

продумана двостороння лібералізація зовнішньої торгівлі вимагає дотримання таких умов, як ця лібералізація, при яких буде збережений відповідний компенсатор для національної економіки [10, С.28]. Без таких компенсаторів зовнішньоторговельна політика не відповідатиме внутрішнім реаліям і ігнорувати світовий досвід взаємовигідної економічної інтеграції. Для реалізації такого підходу необхідно активізувати існуючу і створити принципово нову основу для побудови ефективної системи державного нагляду, яка відповідатиме сучасним вимогам. Основними напрямками реалізації внутрішньої зовнішньоторговельної політики мають стати структурна, інноваційна, фінансова, інституційна, Інтеграційна та інвестиційна політика. У той же час фінансові, інтеграційні, інституційні та інвестиційні заходи повинні служити інструментом досягнення певних структурних і технологічних змін у зовнішній торгівлі України, обумовлених її специфікою, оскільки тільки технологічні інновації мають значний потенціал для швидкого проникнення на світовий ринок.

3.3. Пропозиції щодо політики сприяння розвитку українського експорту

Експортна стратегія будь-якої країни є одним з основоположних документів довгострокового урядового планування.

Для повноцінного відновлення експорту Україні необхідна стратегія, яка б враховувала особливості нашої економіки, відносини з іншими країнами, а головне - містить чітке бачення, за рахунок чого можливе зростання експорту.

Зрозуміло, що експортна стратегія держави має чітко констатувати мету, містити аналіз макроекономічних та мікроекономічних проблем (існуючих саме зараз, а не у позаминулорічній статистиці) та передбачати короткострокові та довгострокові плани подолання таких проблем та реалізації поставлених цілей.

Більш того, стратегія має підлягати постійному моніторингу в процесі її реалізації для забезпечення досягнення успіху в кінцевому результаті, а головне - містити в собі і конкретизовані плани дій в короткостроковій перспективі.

Згідно з Western NIS Enterprise Fund, стратегія має охоплювати:

- економічний аналіз глобальних торговельних тенденцій та їхній вплив на Україну;
- кількісний та якісний аналіз існуючої структури експорту та визначення його цільової перспективної моделі;
- аналіз ефективності участі України в різних багатосторонніх, регіональних і двосторонніх торговельних режимах;
- діагностику проблем і визначення завдань;
- план дій на 5 років (практичне керівництво для дій уряду).

Україна має проект «Дорожня карта» яка містить наступні пропозиції щодо поліпшення експортної ситуації України.

Створення умов, в яких компанії, особливо малі та середні підприємства, можуть отримати вигоду з ринкової економіки, вимагає цілеспрямованих зусиль на різних рівнях. Представники влади та бізнесу визнають необхідність подальших ефективних дій в особливо важливих сферах: Розвиток нових галузей економіки підприємствами, підвищення їх конкурентоспроможності на міжнародному рівні, вихід на нові ринки. Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі в Україні (roadmap) узагальнює спільну позицію держави і бізнесу за конкретними напрямками розвитку торговельних відносин в Україні. З головною метою переходу України до» експорту високотехнологічної інноваційної продукції для сталого розвитку та успіху на світовому ринку «Дорожня карта є основою для її реалізації:

- Створити умови, що стимулюють торгівлю та інновації для диверсифікації експорту. Структура промислового виробництва та експорту вже давно не відчуває позитивних змін. З моменту проголошення незалежності в українському експорті переважали сільськогосподарська і важка промислова продукція, а оскільки диверсифікація експорту залишається обмеженою, то при

переході до технологічного виробництва український експорт в основному представлений проміжними товарами з відносно низькими технічними елементами. Щоб поступово трансформувати економіку в більш інноваційну і наукомістку, відновити економічне зростання і підвищити конкурентоспроможність, Україні необхідно диверсифікувати свій експорт, а також створити привабливі політичні та економічні умови для торгівлі.

- Розвиток послуг підтримки бізнесу і торгівлі, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємств, особливо малого та середнього бізнесу. Сприятлива політика і нормативно-правове регулювання, а також наявність ефективних і дієвих інститутів, що забезпечують її реалізацію, є важливим фундаментальним ключем конкурентоспроможності підприємства, а Послуги з підтримки бізнесу і торгівлі в Україні знаходяться на ранніх стадіях формування і не відповідають амбіціям і потребам підприємства. У таких галузях, як торговельне фінансування, сертифікація продукції, транспортування, обробка вантажів, стимулювання експорту та брендинг, існують явні прогалини в інституційних структурах і системах надання послуг. Країни потребують скоординованої мережі інститутів для усунення торговельних бар'єрів і надання ефективних і доступних послуг по всьому ланцюжку створення вартості і на різних етапах міжнародної торгівлі.

- Зміцнення навичок і можливостей підприємств, особливо малих і середніх підприємств, необхідних для участі в міжнародній торгівлі більшість компаній, особливо малих і середніх підприємств, продовжують активно працювати, головним чином в традиційних секторах і на традиційних ринках, не володіють знаннями і навичками, необхідними для освоєння нових міжнародних ринків.

Крім того, через відносно низький рівень продуктивності праці, недостатню мобільність робочої сили, низький рівень підприємництва українським виробникам важко конкурувати на зовнішніх ринках, незважаючи на високий рівень освіти і кваліфікації, існує невідповідність між знаннями, необхідними в певних областях, і знаннями, що надаються системою освіти.

Країні потрібні компанії, що володіють необхідними знаннями в області бізнесу і маркетингу, розуміють і реагують на вимоги іноземних покупців. У дорожній карті аналізуються перешкоди на шляху реалізації Україною перерахованих вище завдань і наводиться конкретний план дій щодо їх подолання. З метою прискорення досягнення необхідних результатів в плані дій детально викладені заходи, які повинні бути реалізовані в короткостроковій і середньостроковій перспективі. Захід продемонстрував безпрецедентно високий рівень співпраці всіх учасників проекту в Україні в ході активних консультацій з компаніями державно-приватного сектору.

Розвиток системи державної підтримки експорту може здійснюватися за рахунок розширення та підвищення ефективності існуючих функцій державних органів, а також створення інституційних основ для впровадження нових механізмів, які може використовувати держава в цій сфері.

До державних органів з підтримки експортної діяльності українських підприємств належатимуть:

- Мінекономіки як провідний орган у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної зовнішньоекономічної політики;
- галузеві центральні органи виконавчої влади як органи, які формують державну політику з підтримки експорту підприємств у відповідних галузях економіки України;
- регіональні (обласні, місцеві) органи влади;

Публічне акціонерне товариство «Державний експортно-імпортний банк України» як державний банк, метою діяльності якого є створення сприятливих умов для розвитку економіки та підтримки вітчизняного товаровиробника, кредитно-фінансова підтримка процесів структурної перебудови, зміцнення та реалізація виробничого і торговельного потенціалу галузей економіки, переважно експортоорієнтованих та імпортозаміщуючих.

Також з метою формування інфраструктури для реалізації державної політики щодо підтримки національного експорту передбачається створення та

забезпечення функціонування спеціалізованої фінансової установи, яка буде здійснювати із залученням коштів державного бюджету підтримку вітчизняних експортерів відповідно до правил та вимог СОТ, зокрема:

- представлення інтересів українських експортерів;
- надання системної інформаційної та консультаційної підтримки вітчизняним компаніям, зокрема малим та середнім підприємствам;
- підготовку підприємств до започаткування співробітництва з іноземними партнерами;
- інформування іноземних ділових кіл та іноземних торговельних представництв щодо можливостей співробітництва з вітчизняним компаніями.
- Створення ефективної системи координації центральних органів виконавчої влади для забезпечення реалізації актуальних потреб бізнесу у сфері розвитку експорту та єдиного дорадчого органу, який забезпечить пряме та ефективне спілкування між Урядом та бізнесом.
- Розроблення Дорожньої карти щодо стратегічного розвитку торгівлі.
- Розроблення законопроекту, який забезпечить утворення спеціалізованої установи – Експортно-страхової агенції.
- Імплементація положень угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС;
- Налагодження ефективного функціонування торгових представництв за кордоном.
- Стратегія має давати підстави для обнадійливої відповіді щодо подібних прикладів.
- Збільшення експорту відбувається у тому випадку, коли спочатку насичується внутрішній ринок. При цьому експорт продукції здійснюється у ті країни, які мають подібну структуру внутрішнього попиту.

Натомість, низький платоспроможний попит змушує українських товаровиробників одразу орієнтуватися на зовнішні ринки, що спричиняє певні ризики та додаткові витрати, не дозволяючи використовувати ефект масштабу.

Отже, розширення внутрішнього ринку та імпортозаміщення мають стати одним із першочергових напрямів сприяння експорту.

В умовах технологічного розриву збільшувати експорт високотехнологічної продукції у розвинуті країни надзвичайно складно. Країни, що розвиваються, здійснюють політику включення у глобальні ланцюги вартості через механізм злиття малих та середніх підприємств із провідними компаніям галузі.

Технологічний трансфер та збільшення кваліфікованої зайнятості створюють передумови просування на зовнішній ринок більш потужних вітчизняних компаній.

Незважаючи на всі спроби послаблення дії в рамках відповідних угод ГАТТ/СОТ, нетарифні бар'єри неформально є домінуючим інструментом протекціонізму. Проблеми повернення ПДВ та валютне регулювання в Україні – це проблеми сучасної ситуації, головним чином для вже присутніх на зовнішніх ринках експортерів.

Довгостроковою проблемою є подолання інших перешкод, головним чином – перехід до міжнародних (європейських) стандартів якості та безпечності продукції.

Хоча в Україні розпочата реформа системи технічного регулювання щодо її гармонізації з європейською, просування у цьому напрямі є повільним, головним чином через відсутність ініціативи від самого бізнесу, який здебільшого не звик до власної відповідальності та добросовісної конкуренції. Особливо це проявляється у сучасних умовах переходу від державного контролю до ринкового нагляду.

На завершення зазначимо: викликає сумнів доречність створення окремого органу центральної виконавчої влади, до компетенції якого буде віднесена зовнішньоекономічна діяльність.

В Україні діє програма сприянню експорту WNISEF. Програма підтримує МЕРТ та зміцнює його роль у розвитку міжнародного бізнесу. WNISEF у співпраці з Фондом підтримки реформ в Україні, та проектом міжнародної

технічної допомоги «Експертна підтримка врядування та економічного розвитку (EDGE)», що фінансується Урядом Канади, підтримує діяльність Офісу з просування експорту при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, з метою підтримки реалізації зовнішньоторговельного потенціалу України. WNISEF відіграв ключову роль у покращенні іміджу України як привабливого потенційного бізнес-партнера. Зокрема, за підтримки WNISEF було створено популярні відеоролики: «Invest in Ukraine», «Experience Ukraine», «Grow Ukraine» «Ukraine is Changing» та «IT Future», які демонструвались на вітчизняних і міжнародних конференціях, торговельних виставках, в аеропортах, на телебаченні і в соціальних медіа, показуючи чесний і позитивний імідж Нової України, відкритої для мільйонів потенційних бізнес-партнерів і відвідувачів. Також були підготовлені інформаційні брошури різними мовами для поширення серед потенційних бізнес-партнерів.

Експортна стратегія кожної країни є одним з основних документів довгострокового державного планування. Україна не є винятком. Щоб повністю відновити експорт, необхідно чітко розуміння деталей економіки, відносин з іншими країнами і, найголовніше, як буде рости експорт. Зрозуміло, що експортна стратегія держави повинна чітко формулювати цілі, включати аналіз макроекономічних і мікроекономічних проблем (які існують зараз, а не за статистикою минулого року), прогнозувати короткострокові і довгострокові плани з подолання таких проблем і досягнення поставлених цілей. Крім того, стратегія повинна постійно контролюватися під час її реалізації, щоб забезпечити успіх кінцевого результату, і, найголовніше, вона повинна включати і конкретизувати план дій в найближчій перспективі. 29 грудня 2018 року Western NISE enterprise Fund оголосив конкурс на розробку національної експортної стратегії України на 2016-2019 роки. Відповідно до умов конкурсу ця стратегія повинна була бути розроблена і висвітлена в досить короткий час

- Економічний аналіз тенденцій світової торгівлі та їх вплив на Україну;

- кількісний та якісний аналіз існуючих експортних структур та визначення цільових перспективних моделей;
- аналіз ефективності участі в різних багатосторонніх, регіональних і двосторонніх торгових режимах;
- діагностика проблем і визначення завдань;
- 5-річний план дій(практичне керівництво щодо дій уряду).

Але поки у нас є тільки попередня частина такої стратегії - «пропозиції щодо політики підтримки розвитку українського експорту» під назвою «як реалізувати потенціал українського експорту в умовах глобалізації».

Україна має пропозиції щодо політики підтримки розвитку. Наприклад, експортна орієнтація промисловості та структура експорту за галузями забезпечуються з 2013 р., обсяг імпорту експорту окремих країн України та світу в 2009 р. (експорт товарів також є проблемою після того, як підозри України зникли в 2014 році. Враховуючи, наскільки змінилися торговельні відносини на Україні в 2014-2015 роках, можна сказати, що така інформація дуже застаріла і неактуальна. З плином років Україна фактично втратила Російську Федерацію в якості одного з найбільших торгових партнерів, хоча цей процес почався в 2013 р., а компанії, які пережили різке падіння обсягів експорту і почали пристосовуватися до стандартів ЄС, необхідно його урізноманітнити, в основному, самостійно, а також стикатися з вилученням девальвацією національної валюти. На наш погляд, Біла книга виявилася абсолютно формальним, догматичним і непрактичним документом. В результаті був втрачений дуже важливий рік національних перетворень, болючий для економіки і торгівлі. Зараз великі надії покладаються на міжнародний торговий центр, який повинен представити свої рекомендації щодо розвитку української експортної стратегії. Він вже допоміг розробити експортні стратегії для країн, які цього потребують. Однак без участі державних експертів і практиків, які знають реалії економіки і щодня вирішують практичні проблеми і загадки, пов'язані з нею, в тому числі при розробці відповідних законів і нормативних актів, інтелектуальні здібності ІТЦ

не будуть повністю реалізовані в Росії. Розвиток державної системи підтримки експорту може здійснюватися не тільки через розширення і підвищення ефективності існуючих функцій державних установ, а й шляхом створення інституційної структури для впровадження нових механізмів, які держава може використовувати в цій галузі. Державними органами, що підтримують експортну діяльність українських компаній, є:

- Міністерство економіки, торгівлі та промисловості як суб'єкт системи центральних органів виконавчої влади забезпечує здійснення зовнішньоекономічної політики держави.;

- Галузеві центральні органи виконавчої влади як інститут, що формує державну політику щодо підтримки експорту підприємств відповідних галузей економіки України; Регіональні влади (регіональні, місцеві);

Публічне акціонерне товариство «Державний банк експортно-імпорт України», як державний банк, метою якого є створення та підтримка сприятливих умов для економічного розвитку вітчизняних виробників товарів, фінансова підтримка кредитних процесів та структурної перебудови, зміцнення та реалізація можливостей виробничо-торговельних в економіці, в основному, експортних та імпортних. Крім того, створення і функціонування спеціалізованих фінансових інститутів для підтримки вітчизняних експортерів за рахунок коштів держбюджету відповідно до правил СОТ і вимог до створення інфраструктури:

- Представлення інтересів українських експортерів;
- Забезпечення системної інформаційно-консультаційної підтримки вітчизняним компаніям, головним чином малим і середнім підприємствам;
- Підготовка компаній до початку співпраці із зарубіжними партнерами;

Інформування зарубіжних ділових кіл і зовнішньоторговельних представництв про можливості співпраці з вітчизняними підприємствами. Створити ефективну систему координації діяльності центральних органів виконавчої влади для забезпечення реалізації поточних потреб бізнесу в галузі

розвитку експорту та єдиний дорадчий орган для забезпечення прямої та ефективної комунікації між державою та бізнесом. Розробка дорожньої карти стратегічного розвитку торгівлі. Розробка законопроекту, який забезпечить формування спеціалізованого інституту-Інституту експортного страхування. Імплементація положень Угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС; Встановлення ефективних функцій зовнішньоторговельних представництв. Ця стратегія повинна дати підстави для багатообіцяючої відповіді на подібні приклади. Збільшення експорту відбувається тоді, коли внутрішній ринок вперше насичується. У той же час продукція експортується в країни з аналогічною структурою внутрішнього попиту. Однак низький ефективний попит може швидко стати проблемою, оскільки вони не можуть використовувати ефект масштабу і тому зосереджуються на зарубіжних ринках, які пов'язані з певними ризиками та додатковими витратами.

Розширення внутрішнього ринку та імпортозаміщення повинні стати одним з ключових напрямків розвитку експорту. В умовах технічних прогалин дуже складно нарощувати експорт високотехнологічної продукції в розвинені країни. Країни, що розвиваються, проводять політику, спрямовану на включення їх в глобальний виробничо-збутовий ланцюжок шляхом злиття малих і середніх підприємств і провідних компаній галузі. Передача технологій і збільшення числа кваліфікованих робочих місць створили передумови для просування сильніших вітчизняних компаній на зарубіжні ринки. Незважаючи на всі спроби послабити дію відповідної угоди ГАТТ/СОТ, нетарифні бар'єри неофіційно є домінуючим інструментом протекціонізму. Питання повернення ПДВ і валютного регулювання в Україні-це питання поточної ситуації, в основному для експортерів, вже присутніх на зовнішніх ринках. Довгострокове завдання полягає в подоланні інших перешкод, насамперед у переході на міжнародні (європейські) стандарти якості та безпеки продукції. Україна приступила до реформування системи технічного регулювання з метою її гармонізації з європейськими, але прогрес в цьому напрямку йде повільно, в основному через власну відповідальність і відсутність ініціативи з боку самого

бізнесу, який не звик до чесної конкуренції. Це особливо помітно в ситуації переходу від державного контролю до ринкового нагляду. На закінчення зазначимо, що викликає сумнів доцільність створення незалежного центрального Виконавчого органу, відповідального за зовнішньоекономічну діяльність. На Україні діє план стимулювання експорту WNISEF. Ця програма підтримує мера і зміцнить його роль у розвитку міжнародного бізнесу. WNISEF, який фінансується урядом Канади, у співпраці з Фондом підтримки реформ в Україні, підтримує діяльність Кабінету з просування експорту при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України з метою підтримки реалізації проекту міжнародної технічної допомоги « професійна допомога в управлінні та економічному розвитку (EDGE)», можливості для розвитку зовнішньої торгівлі в Україні. WNISEF відіграв важливу роль у поліпшенні іміджу України як привабливого потенційного ділового партнера. Зокрема, за підтримки WNISEF були створені популярні фільми: «інвестуйте в Україну», «досвід України», «зростання України», «Україна змінюється» і «майбутнє it», національні та міжнародні конференції, виставки, аеропорти, на телебаченні, в соціальних мережах, з чесним і позитивним зображенням нової України, яку він показує, і відкрита для мільйонів потенційних ділових партнерів і відвідувачів. Це бізнес-партнер, який може поширюватися на різних мовах завдяки підготовленим інформаційним брошурам. У рамках своєї місії WNISEF продовжує фокусуватися на розширенні та диверсифікації українського експорту товарів і послуг, а також реалізації експортного потенціалу малого та середнього бізнесу. МСП працюють у місцевій економіці або традиційних експортних ринках. Такі компанії зараз намагаються розширити свій бізнес за рахунок експорту на нові ринки, але для багатьох це є проблемою. Тому ця програма допоможе українським малим і середнім підприємствам розширити свою присутність на зовнішніх ринках, особливо за рахунок підтримки участі компаній у міжнародних торгових заходах. В Україні програма тісно співпрацює з Міністерством економічного розвитку і торгівлі для розробки комплексної національної експортної стратегії. Кінцевою метою національної

експортної стратегії є визначення бачення і цілей в галузі торговельної політики, а також національних ресурсів, правил і норм, необхідних для реалізації потенціалу українського експорту і поліпшення бізнес-середовища для залучення іноземних інвестицій. Ця програма включає в себе вихід на нові ринки, розвиток нових конкурентоспроможних продуктів і послуг, а також запровадження нових підходів для просування експорту. Україна WNISEF запустила програму по просуванню експорту з метою полегшення доступу до нових ринків для українських і молдавських експортерів. Підхід програми є законним і позитивним, полягає у співпраці з урядами України та Молдови з метою розробки і реалізації великої політики просування експорту, сприяння поширення інформації про Україну і Молдавію в світі, досягнення позитивних результатів у великих масштабах, поліпшення умов експортної діяльності, збільшення експорту та створення. Торгові асоціації товаровиробників, USPS, ТПП, імпортерні та експортерні банки та інші пов'язані з ними інститути, доцільніше зосередитися на координації діяльності та усуненні дублюючих функцій існуючих інститутів.

Висновки до розділу 3

Отже, місія держави повинна активізуватися не тільки всередині країни. Перш за все, торгівля повинна припускати прикріплення до дипломатичних представництв найбільш перспективних для українського експорту країн. Розвитку українського експорту багато в чому сприяють поправки до законодавства з урахуванням міжнародних економічних договорів. Зокрема, необхідно забезпечити можливість укладення усного договору, переглянути ставлення до рахунків-фактур та інших правил поставки. Сприяючи вирішенню експортних проблем, держава може забезпечити свободу вітчизняної економіки. Однак не всі чиновники можуть вирішити ці завдання. Представники бізнесу та бізнес-організацій, представники бізнесу та бізнес-організацій повинні активно працювати в цьому напрямку. Крім того, не варто забувати, що експорт-це похідне явище. Без підвищення власної виробничої та науково-технічної активності неможливо підвищити конкурентоспроможність і

попит на українські товари. Помилки в діяльності українських експортерів цілком зрозумілі, враховуючи відсутність єдиної державної експортної стратегії. Проблема експорту також обумовлена, перш за все, помилками держави, що полягають у відсутності концептуального підходу до напрямку підтримки експорту. Але в Україні дуже багато преференцій на міжнародному ринку. Тому раціональне використання ринкових можливостей, а також спільна робота держави та бізнес-асоціацій щодо коригування законодавства та розробки експортних моделей сприятимуть вибудовуванню міжнародних економічних відносин.

ВИСНОВКИ

Основний результат магістерської роботи полягає у поглибленні теоретичних засад і розробці методичних рекомендацій з удосконалення торговельної політики, зокрема:

1. Розкрито сутність процесного підходу до управління експорту та імпорту, обґрунтовано доцільність його використання поряд з функціональним підходом, визначено особливості системи управління зовнішньої торгівлі. В результаті аналізу підходів до визначення торговельної політики визначено ключові характеристики досліджуваної категорії, з'ясовано зміст та структуру експорту та імпорту України. Удосконалено визначення міжнародної торгівлі як системи взаємопов'язаних, упорядкованих і керованих дій в складі механізму функціонування держави, які націлені на отримання очікуваного фінансово-економічного результату, а також на вирішення стратегічних завдань.

2. На основі аналізу видів та інструментів торговельної політики та існуючих поглядів на класифікацію запропоновано узагальнену базову класифікацію. Зведена базова класифікація видів та інструментів торговельної політики є гнучкою та легко адаптується до будь-якої держави що веде зовнішню торгівлю, відображає наявність основних інструментів.

3. Розглянуто систему органів держави, що реалізовує державне регулювання у торгівельній сфері існують наступні органи влади. Розглянуто їх основні завдання управління зовнішньою торгівлею. Також розглянуто повноваження ЄС щодо контролю зовнішньої торгівлі між країнами-членами ЄС.

4. Охарактеризовано сучасні тренди розвитку глобальної торгової системи. Визначено особливості світових тенденцій, що визначають специфіку ринку. Розглянуто динаміку та темпи росту ВВП, у тому числі по країнах. Проаналізовано зміни у торгівлі газу та залізної руди. Надано рекомендацію про збільшення інтелектуальної діяльності, що може бути сильно пов'язані з

конкурентоспроможністю товарів і послуг і тому стають одним з основних факторів економічного зростання.

5. Надано загальну характеристику діяльності структури експорту України. Здійснено аналіз фінансово-економічних показників, що дозволив виявити ряд проблем в веденні зовнішньої торгівлі, зокрема, перевага в бік імпорту. Розглянуті проблеми реалізації експортного потенціалу України в умовах глобалізації. Проаналізовано витрати на дослідження. Виявлено низку проблем та надано рекомендації щодо їх вирішення та реалізації перспективної діяльності державного управління експортним потенціалом.

6. Проведено аналіз експортного потенціалу вугільної галузі України. Розглянуто низку проблем щодо вугільної промисловості та реалізації вугілля на міжнародних ринках. Розглянуто обіг вугілля за 2019 рік. Розглянули ціни на вугілля та імпорт вугілля з інших країн.

7. Визначено перспективні напрямки торгівлі в структурі вітчизняного експорту. Розглянули основні інструменти підтримки експорту України сучасному етапі. Надали рекомендації для посилення і зміцнення позицій нашої держави на міжнародній арені.

8. Розглянули адаптацію торговельної політики України до сучасних умов СОТ. Розглянули можливі підходи щодо адаптації торговельної політики.

9. Запропоновано заходи з удосконалення системи управління трогової політики основі методичних прийомів процесного підходу до управління. Сформульовано методичні рекомендації щодо покращення торговельної політики України. На основі експертного оцінювання обґрунтовано, що імплементація запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність зовнішньої торгівлі та сприятиме підвищенню її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дахно, І.І. Світова економіка: навчальний посібник / І. І. Дахно. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : ЦУЛ, 2008. - 280 с.
2. Козик, В.В. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. - 6-те вид., стереот. - К. : Знання, 2006. - 406 с.
3. Передерій, О.С. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / О. С. Передерій ; Мін-во освіти і науки України, Закарпатський держ. ун-т. - К. : ЦНЛ, 2006. - 274 с.
4. Романчиков, В.І. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / В. І. Романчиков, І. О. Романенко. - К. : ЦУЛ, 2008. - 256 с.
5. Руденко, Л.В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: підручник / Л. В. Руденко. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К. : ЦУЛ, 2007. - 632 с.
6. Цыпин, И.С. Мировая экономика : учебник / И. С. Цыпин, В. Р. Веснин. - М. : ТК Велби : Проспект, 2007. - 248 с.
7. Шевчук, В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика: підручник / В. О. Шевчук. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : Знання, 2008. - 663 с.
8. Передерій, О.С. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / О. С. Передерій ; Мін-во освіти і науки України, Закарпатський держ. ун-т. - К. : ЦНЛ, 2006. - 274 с.
9. Цыпин, И.С. Мировая экономика : учебник / И. С. Цыпин, В. Р. Веснин. - М. : ТК Велби : Проспект, 2007. - 248 с.
10. Дахно, І.І. Світова економіка: навчальний посібник / І. І. Дахно. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : ЦУЛ, 2008. - 280 с.
11. Романчиков, В.І. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / В. І. Романчиков, І. О. Романенко. - К. : ЦУЛ, 2008. - 256 с.
12. World Bank Group. Economy Rankings [Electronic resource]. Access: <http://www.doingbusiness.org/rankings> 2. Государственная служба статистики

України. Внешнеэкономическая деятельность. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/operativ/menu/menu_r/zed.htm.

13. Статистичний щорічник: Зовнішня торгівля України / відпов. за випуск А. О. Фризоренко. - К., 2016. 4. Павленко І. І., Варяниченко О. В., Навроцька Н. А. Міжнародна торгівля та інвестиції. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2013. 5. Якубовский Н. Концептуальные основы стратегии развития промышленности Украины на период до 2017 года / Н. Якубовский, В. Новицкий, Ю. Киндзерский // Экономика Украины. - 2014. - № 11.

14. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Офіційний сайт «Нова влада» інформаційний актив [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://novavlada.info/gosudarstvo/stati/ekonomika/>

16. Офіційний сайт «МінФін» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>

17. Офіційний сайт «Український клуб аграрного бізнесу» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ucab.ua/ua/>

18. Алимова О.О. Експортний потенціал України: проблеми та перспективи реалізації /

19. О.О. Алимова // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили. – 2009.

– Т. 64, вип. 51. – С. 53-59.

20. Мазаракі А.А. Управління експортним потенціалом України : монографія / А.А. Мазаракі та ін., 2007. – К. : Вид-во КНТЕУ. – 210 с.

21. Верланов Ю.Ю. Передумови формування зовнішньоторговельної політики країни в контексті економічної безпеки / Ю.Ю. Верланов, А.А. Васильєв // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили : зб. наук. праць. – 2009. – Т. 64, вип. 51. – С. 53-59.

22. Кутідзе Л.С. Експортний потенціал регіону: сутність, діагностика, механізми реалізації /

23. Л.С. Кутідзе : монографія, 2011. – Запоріжжя : Вид-во ЗНУ. – 318 с.

24. Мельник Т.М. Іллегалізація сфери зовнішньої торгівлі товарами в Україні / Т.М. Мельник, Т.Л. Вишинська // Економічний часопис-XXI : зб. наук. праць. – 2014. – № 7-8(1). – С. 44-47.
25. Україна "Експорт як панацея для української економіки" / за ред. Яна Полянська. – К. : 10 квітня 2015. – 236 с.
26. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з
27. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
28. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zakon_kr_perebuv/4592.html.
29. Evans d. World seaborne coal trade rose 0.7% in 2019
30. // reuters. 2020. [Електронний ресурс]. url: <https://www.reuters.com/article/us-germany-coal-worldtrade/world-sea-borne-coal-trade-rose-0-7-in-2019-german-importers-iduSKBN1Zg1J8> (дата обращения: 15.04.2020).
31. National Bureau of Statistics of China. [Електронний ресурс]. url: <http://data.stats.gov.cn/> (дата обращения: 15.04.2020).
32. China's 2019 coal imports hit six-year high // argus Coal daily International. 2020. Issue 20-9. P. 6.
33. taiwan's 2019 fall on weaker burn // argus Coal daily International. 2020. Issue 20-8. P. 8.
34. Indian imports face headwind following 2019 growth // argus Coal daily International. 2020. Issue 20-9. P. 1.
35. Vietnam's 2019 coal imports hit record high // argus Coal daily International. 2020. Issue 20-15. P. 6.
36. Japan coal imports fell in 2019 // argus Coal daily International. 2020. Issue 20-11. P. 6.
37. South Korean imports rise in december, despite closures
38. // argus Coal daily International. 2020. Issue 20-11. P. 1.

39. Supply and transformation of solid fuels / Eurostat data. [Электронный ресурс]. url: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/data/database> (дата обращения: 15.04.2020).

40. Carbon Pricing dashboard / the World Bank. [Электронный ресурс]. url: https://carbonpricingdashboard.worldbank.org/map_data (дата обращения: 15.04.2020).

41. graichen P., Kleiner M.M., Buck M. Energy transition in the Power Sector in Europe: State of affairs in 2015 / review

42. of the developments and Outlook for 2016 // agora Energiewende. 2016. P. 7. [Электронный ресурс]. url: https://www.agora-energie-wende.de/fileadmin2/Projekte/2016/Eu-review_2015/agora_State_of_affairs_Eu_2015_WEB.pdf (дата обращения: 15.04.2020).

43. the European Power Sector in 2019 / C. redl, f. hein,

44. M. Buck et al. // agora Energiewende and Sandbag. 2020. P.

45. [Электронный ресурс]. url: https://www.agora-energie-wende.de/fileadmin2/Projekte/2019/Jahresauswertung_Eu_2019/172_a-EW_Eu-annual-report-2019_Web.pdf (дата обращения: 15.04.2020).

46. dutch ttf gas Spot / Intercontinental Exchange [Электронный ресурс]. url: <https://www.theice.com/products/31435802/dutch-ttf-gas-Spot/specs> (дата обращения: 15.04.2020).

47. feddersen J. gB Balancing Mechanism Summary // agora Energy reserch. 2020. P. 7.

48. MonthlyelectricitygenerationinGermany/ fraunhofer ISE. [Электронный ресурс]. url: <https://www.energy-charts.de/energy.htm?source=all-sources&period=monthly&year=all> (дата обращения: 15.04.2020).

49. Российские угольные компании на международном рынке с учетом тенденций его развития / Ежемесячный информационный обзор (январь 2020). М.: АО «Росинформуголь». 2020.

50. Indonesia's 2019 exports at likely all-time high // argus Coal daily International. 2020. Issue 20-26. P. 8.

51. australian thermal coal exports rise on 2019 // argus Coal daily International. 2020. Issue 20-26. P. 1.

52. Short-term Energy Outlook (StEO) // u.S. Energy Information administration. 2020. March. pp. 2-3. url: https://www.eia.gov/outlooks/steo/pdf/steo_full.pdf (дата обращения 15.04.2020).

53. Colombia, exportaciones de café, carbón, petróleo y sus derivados, ferroníquel y no tradicionales, según valores y neladas métricas / National administrative department of Statistics daNE. [Электронный ресурс]. url: https://www.dane.gov.co/files/investigaciones/comercio_exterior/exportaciones/2020/expo_tra_notra_ene20.xlsx

54. Mining: Production and sales (Preliminary), November 2019 / Statistical release P2041. Stats Sadepartment Statistics South africa. [Электронный ресурс]. url: <http://www.statssa.gov.za/publications/P2041/P2041November2019.pdf>